

Skipulagsstofnun
Borgartúni 7b
105 REYKJAVÍK
Ísland

Kirkjubæjarklaustur, 17. mars 2023
Tilvísun:

UMSÖGN UM VINDORKUGARÐ Á GRÍMSSTÖÐUM 2 Í MEÐALLANDI.

Með vísan í bréf Skipulagsstofnunar dags. 2. febrúar 2023 er óskað eftir umsögn Skaftárhrepps um matsáætlun fyrir Vindorkugarð á Grímsstöðum í Meðallandi. Fyrirhuguð framkvæmd felur í sér um að reisa vindorkugarð á Grímsstöðum í Meðallandi í Skaftárhreppi, með heildarafl í kringum 150 MW.

Skaftárhreppur gerir ekki athugasemd við framlagða matsáætlun en áskilur sér rétt til að koma fram með athugasemdir á síðari stigum.

Virðingarfyllt
f.h. Skaftárhrepps
Margrét Ólafsdóttir

**Skipulagsstofnun
Borgartúni 7b
105 Reykjavík**

Selfossi, 9. mars 2023
2302030HS SHJ

Efni: Vindorkugarður á Grímsstöðum 2 í Meðallandi - Umsögn um matsáætlun

Þann 7. febrúar sl. móttók Heilbrigðiseftirlit Suðurlands tölvupóst Skipulagsstofnunar, þar sem óskað er eftir umsögn embættisins um tillögu að matsáætlun vegna fyrirhugaðar uppbyggingar vindorkugarðs á Grímsstöðum 2 í Meðallandi í Skaftárhreppi.

Um er að ræða breytingu á áformum um vindorkugarð á Grímsstöðum sem þegar er í matsferli. Upphafleg áætlun gerði ráð fyrir 24 vindmyllum á um 900 ha svæði norðan til í landi Grímsstaða. Núverandi áætlanir gera hins vegar ráð fyrir að fækka vindmyllum á því svæði (svæði 1) niður í 10 og reisa 21 vindmyllu á um 1.600 ha svæði þar sunnan við (svæði 2). Vegna þess hve umfangsmiklar breytingarnar eru ákvað framkvæmdaraðili í samráði við Skipulagsstofnun að setja vindmyllur á syðra svæðinu, þ.e. svæði 2, í sjálfstætt umhverfismat. Töluvert af þeim gögnum sem þegar hefur verið aflað eða mun verða aflað vegna fyrri áforma munu jafnframt nýtast við gerð umhverfismat nýrrar staðsetningar auk þess sem nokkrar af þeim rannsóknum sem þegar eru í gangi verða útvíkkaðar til að ná einnig yfir svæði 2. Fyrirhuguð starfsemi er ekki í samræmi við núgildandi aðalskipulag Skaftárhrepps þar sem svæðið er skilgreint sem landbúnaðarland og þá hefur ekki verið unnið deiliskipulag fyrir svæðið.

Heilbrigðiseftirlit Suðurlands hefur farið yfir ofangreinda tillögu að matáætlun fyrir téða framkvæmd og gerir eftirfarandi athugasemdir:

1. HSL telur að í umhverfismati framkvæmdarinnar skuli að meta umhverfisáhrif efnistöku og landmótunar í tengslum við uppsetningu vindorkugarðsins, sér í lagi ef opnaðar verða nýjar efnisnámur innan framkvæmdasvæðisins eða í næsta nágrenni þess, sem og lýsa mótvægisáðgerðum vegna efnistöku á framkvæmdatíma og frágangi að loknum framkvæmdum.
2. Í matsáætluninni kemur fram að samanburður á framkvæmdakostum felist fyrst og fremst í því hvernig vindmyllum er raðað upp innan framkvæmdasvæðisins og að í valkostaumföllun verði fjallað um þann kost að aðhafast ekkert. HSL telur að mismunandi uppröðun vindmylla innan framkvæmdasvæðis og lýsing núllkosta geti vart talist lýsing og mat á raunhæfum valkostum eins og áskilið

er í 22. gr. (staflíður c) í lögum nr. 111/2021 um umhverfisáhrif framkvæmda og áætlana, nema að því marki að mismunandi uppröðun hafi afgerandi áhrif á þá umhverfisþætti sem umhverfismatið tekur til. Að mati HSL væri gagnlegt að fá fram yfirlit yfir aðra mögulega valkosti, t.d. annað staðarval mögulega fjær mikilvægum búsvæðum fugla, umfjöllun um hvort og þá hvernig mismunandi tegundir, stærðir og fjöldi vindmylla mögulega hafa ólík áhrif á umhverfi og mat á þeim valkostum sem og rökstuðning fyrir endanlegu vali.

3. Í matsáætluninni kemur fram að skoðað verði í samráði við Samgöngustofu hvort uppsetning vindmylla á Grímsstöðum komi til með að hafa áhrif á flugleiðir um svæðið og hvort þörf verði á uppsetningu flugöryggisljósa eða öðrum aðgerðum vegna þeirra. Í tilvísaðri ákvörðun Samgöngustofu um lýsingu og merkingu hindrana utan áhrifasvæða flugvalla kemur fram í 4. tölulið 6. gr. að vindmyllur 150 m háar og hærri skulu merktar með lit og hindranaljósum skv. 11. og 13. gr. Í 3. tölulið sömu greinar kemur fram að Samgöngustofa geti heimilað að einungis vindmyllur sem staðsettar eru í jafri vindmyllugarða séu ljósmerktar að því gefnu að fjarlægðin á milli þeirra og stærð vindmyllugarðsins sé innan marka er varða flugöryggi. Í 13. gr. kemur jafnframt fram að vindmyllur 150 m háar og hærri skulu merktar með hástyrksljósum af gerð B. HSL telur í ljósi ofangreinds að það sé óhjákvæmilegt fyrir framkvæmdaaðila að setja hindranaljós á a.m.k. hluta vindmyllanna, en í matsáætlunni virðist ekki gert ráð fyrir að kanna sérstaklega áhrif slíkrar lýsingar á landslag og ásýnd lands, hvort heldur sem er að degi eða nóttu. Telur HSL mikilvægt að áhrif hindranaljósingar á vindmyllum í vindorkugarðinum verði metin í umhverfismati framkvæmdarinnar.

Embættið telur að tillagan geri að öðru leyti nægjanlega grein fyrir eðli, umfangi og umhverfi framkvæmdarinnar, sem og þeim umhverfisþáttum og valkostum sem matið skal taka til. Þá gerir embættið ekki athugasemdir við hvernig til stendur að vinna úr gögnum til að meta umhverfisáhrif, né heldur fyrirhugaða framsetningu þeirra í matsskýrslu. Embættið áskilur sér hinsvegar rétt til að koma fram með ábendingar og athugasemdir á síðari stigum við meðferð málsins.

Heilbrigðiseftirlit Suðurlands veitir orkuveitum frá 1 MW starfsleyfi skv. lið 115 í viðauka IV. með lögum nr. 7/1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir og reglugerð nr. 550/2018 um losun frá atvinnurekstri og mengunarvarnaeftirlit. Einnig veitir embættið starfsleyfi vegna ýmissa verkþátta á meðan á framkvæmdum stendur, s.s. efnisnámi, landmótun og verktakaaðstöðu skv. ofangreindri reglugerð auk starfsmannabúða skv. reglugerð nr. 941/2002 um hollustuhætti.

F.h. Heilbrigðiseftirlits Suðurlands,

Stella Hönn

Stella Hönn Jóhannsdóttir,
heilbrigðisfulltrúi

Skipulagsstofnun
Borgartúni 7b
105 Reykjavík

skipulag@skipulag.is
jakob.gunnarsson@skipulag.is

16.02.2023
2023-01-5/0.11.2

Efni: Umsögn um tillögu að matsáætlun fyrir vindorkugarð á Grímsstöðum 2 í Meðallandi

Landsneti barst þann 8. febrúar beiðni um að veita umsögn um tillögu að matsáætlun vegna vindorkugarðs á svæði 2 að Grímsstöðum í Meðallandi í Skaftárhreppi en samanlagt afl svæða 1 og 2 er áætlað um 150 MW. Landsnet hefur kynnt sér framlögð gögn og gerir eftirfarandi athugasemdir við tillöguna.

Landsnet vísar til fyrri umsagnar fyrirtækisins um matsáætlun fyrir fyrri áfanga vindorkugarðs að Grímsstöðum, dags. 17. maí 2021. Þar er ítrekað mikilvægi þess að samráð verði haft við Landsnet um tengimöguleika og að fjallað verði um það í umhverfismatskýrslu. Eins og áður hefur komið fram leggur Landsnet á það áherslu að greining á mögulegum tengingum við flutningskerfið, og útfærslum þar á, fari fram í samráði við Landsnet, eins og lýst er í skilmálum fyrirtækisins um tæknilegar kröfur til vinnslueiningar, sbr. 7. kafla netmála Landsnets D1.¹ Brýnt er að huga sérstaklega að því að tengimöguleikar falli að framtíðarhugmyndum Landsnets um uppbyggingu flutningskerfisins á svæðinu. Enn fremur þarf að kanna sérstaklega hvort mögulegar jarðstrengslagnir frá vindorkuverinu að tengipunkti við flutningskerfið hafi áhrif á afhendingargæði raforku.

Landsnet mun óska eftir niðurstöðum kerfisgreininga framkvæmdaraðila á áhrifum fyrirhugaðs vindorkuvers á rekstur flutningskerfisins og ef þurfa þykir óska eftir frekari gögnum og greiningum frá framkvæmdaraðila.

Virðingarfyllt

Einar S. Einarsson
Framkvæmdastjóri Stjórnunarviðs

¹ <https://www.landsnet.is/vidskipti/vidskipti/vidskiptaumhverfi/netmalar/skilmalar-um-taeknilegar-krofur-til-vinnslueininga-d1/>

Undirritunarsíða

Einar Snorri Einarsson

Minjastofnun
Íslands

The Cultural
Heritage Agency
of Iceland

Umhverfis- og skipulagssvið
Suðurgata 39 101 Reykjavík
(354) 570 13 00
www.minjastofnun.is
Kennitala: 440113-0280

Skipulagsstofnun
Jakob Gunnarsson
Borgartún 7b
105 Reykjavík

Reykjavík 14. mars 2023
MÍ202303-0047/ 6.07 / K.M.

Efni: Vindorkugarður á Grímsstöðum 2 í Meðallandi í Skaftárhreppi.

Minjastofnun Íslands hefur móttengið tölvupóst Skipulagsstofnunar frá 7. feb. s.l. þar sem óskað er eftir umsögn um matsáætlun ofangreindrar framkvæmdar.

Kristinn Magnússon
Verkefnastjóri
kristinn@minjastofnun.is

Fyrirtækið Qair Iceland áformar að reisa vindorkugarð á Grímsstöðum í Meðallandi í Skaftárhreppi. Land Grímsstaða í Meðallandi nær yfir um 2.500 ha svæði í Skaftárhreppi (svæði 1 og svæði 2). Athugunarsvæðið í þessu mati nær frá skilum Meðallands og Meðallandssands til sjávar (svæði 2), en samhliða er í gangi mat á svæði 1 í landi Grímsstaða. Í matsáætlun segir að upphafleg áform hafi gert ráð fyrir 24 vindmyllum á svæði 1, sem er rúmlega 900 ha að stærð. Við rannsóknir og nánari útfærslu á garðinum hafi komið í ljós að fækka þyrfti vindmyllum á svæði 1 og að svæði 2 þar sunnan við hafði einnig marga góða kosti sem svæði undir vindmyllur. Niðurstaðan varð því sú að fækka vindmyllum niður í 10 á svæði 1 og setja niður 21 vindmyllu á svæði 2, sem er um 1.600 ha að stærð.

Í kafla 4.3 í matsáætlun er fjallað um framkvæmda- og áhrifasvæði. Þar kemur fram að bein áhrif vegna fyrirhugaðra vindmylla á svæði 2 í landi Grímsstaða í Meðallandi eru svæðin sem fara undir vindmyllurnar, vegi, jarðstrengi, athafnasvæði verktaka og safnstöð raforku innan svæðis. Á öðrum stað í áætluninni segir að erfitt sé að áætla efnisþörf vegna framkvæmdarinnar. Gert sé ráð fyrir að nýta efni úr uppgreftri fyrir undurstöður vindmylla en það sem uppá vanti verði fengið úr nálægum námum sem greint verði frá í umhverfismatsskýrslu. Í matsferlinu verði skoðað hvar unnt verði að koma fyrir tímabundinni aðstöðu verktaka sem og steypustöð ef þörf verður talin á því. Fram kemur að geymslusvæði fyrir vindmyllur áður en þær verða settar upp verði mögulega utan framkvæmdasvæðisins ef heppileg staðsetning finnst á leiðinni milli hafnar og framkvæmdasvæðisins.

Vakin er athygli á því að skv. 51 gr. laga um menningarminjar nr. 80/2012 eru ákvarðanir Minjastofnunar Íslands skv. 20., 23., 24., 28., 42. og 43 gr. sömu laga endanlegar á stjórnisýslustigi og ekki kærnanlegar til æðra stjórnvalds. Jafnframt er vakin athygli á því að skv. 21. gr. stjórnisýslulaga nr. 37/1993 getur aðili máls óskað eftir skriflegum rökstuðningi stjórnvalds fyrir ákvörðun hafi slíkur rökstuðningur ekki fylgt ákvörðuninni þegar hún var tilkynnt. Beiðni um rökstuðning fyrir ákvörðun skal bera fram innan 14 daga frá því að aðila var tilkynnt ákvörðunin og skal stjórnvald svara henni innan 14 daga frá því hún barst.

Í matsáætluninni kemur fram að vindorkugarðurinn verði tengdur úr safnstöð raforku við spennistöð Landsnets við Prestsbakka. Ekki hafi verið ákveðið hvort tengingin verði með loftlínunum, jarðstreng eða sambland af báðum. Nánari útlistun á því verði tekin fyrir í umhverfismatsskýrslu. Í tilfalli jarðstrengs megi gera ráð fyrir að belti sem raskast vegna jarðstrengslagnar frá vindorkugarði að tengivirki verði að jafnaði um 12 m breitt. Röskunin felist í vinnuvegi, skurði og svæði sem fari undir jarðveg sem komi upp úr skurði. Þá kemur fram að framkvæmdaraðili sé í samráði við Landsnet varðandi tenginguna en að Landsnet muni vinna mat á umhverfisáhrifum þegar niðurstaða liggir fyrir um fyrirkomulag hennar og hvaða leið verður farin.

Fjallað er um fornleifar í kafla 5.7 í matsáætlun. Svæðið sem um ræðir er að mestu leyti sandur. Lagt var til við Minjastofnun að notaðar yrðu óhefðbundnar aðferðir við skráningu fornleifa á svæðinu. Kanna átti loftmyndir af svæðinu, bæði nýjar og eldri loftmyndir. Ræða átti við staðkunnuga m.a. um landnotkun og mögulegar minjar. Ganga átti á þekktu minjastaði og skár þá og loks átti að fljúga flygildi yfir svæðið í leit að minjum. Eins og fram kemur í matsáætlun féllst Minjastofnun á þessa aðferðafræði í ljós eðlis framkvæmdasvæðisins.

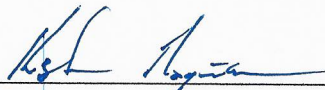
Fyrir liggur skýrsla Fornleifastofnunar Íslands ses frá síðasta ári, *Fornleifaskráning vegna fyrir hugaðs vindorkuvers í Meðallandi*. Í skýrslunni segir á einum stað : *Í þessum verkhluta var einnig stórt svæði (1731 ha) til skoðunar á söndunum sunnan við Grímsstaði. Hefur það svæði að stóru leyti tilheyrt jörðinni að fornu. Að viðhöfðu samráði við Minjastofnun Íslands var fornleifakönnun á því svæði unnin með öðrum hætti en á nyrðra svæðinu í ljósi þess að um gróðurlitla sanda var að ræða þar sem lítilla minja var að vænta. Skráningin fólst í því að skoða loftmyndir í leit að fornleifum, bæði nýjar og eldri myndir sem aðgengilegar eru á vef Landmælinga Íslands auk þess sem leitað var vísbendinga um fornleifar og eðli landnýtingar í heimildum og í viðtali við heimildamann. Þá var einnig flogið með flygildi yfir hluta svæðisins í leit að minjum.*

Í niðurstöðukafla fornleifaskráningarskýrslunnar segir m.a.: *Í síðari áfanga rannsóknarinnar haustið 2022 var unnin aðalskráning á söndunum sunnan við gróna svæðið sem tilheyrði Grímsstöðum. Engar heimildir eru um minjar þar ef frá er talin leið SF-661:041 sem sýnd er á herforingjaráðskortum 69 NA og 79 NV frá 1905. Hún lá meðfram sunnanverðri Grímsstaðaleiru og beygði svo til suðurs og lá niður á strönd. Leið þessi var rakin að hluta þar sem hún sást á grónu svæði norðan við sandinn en engin ummerki um hana sjást á loftmyndum af sandinum eða á myndum sem teknar voru með flygildi. Engar vísbendingar um minjar á svæðinu fengust við yfirferð loftmynda og flygildismynda og að viðhöfðu samráði við Minjastofnun Íslands var ákveðið að ekki væri þörf á því að áhrifasvæði framkvæmda á sandinum yrðu þaulgengin í leit að minjum.*

Minjastofnun Íslands telur að gerð hafi verið fullnægjandi athugun á fornleifum á fyrirhuguðu framkvæmdasvæði vindorkugarðs á svæði 2 í landi Grímsstaða. Engar sýnilegar skráðar fornleifar eru á svæðinu. Í matsáætlun er fjallað um framkvæmdaþætti sem gætu haft áhrif á landsvæði utan afmarkaðs svæðis vindorkugarðsins, sbr. einnig umfjöllun hér að ofan. Þegar fyrir liggur hvaða svæði þetta verða telur Minjastofnun á fá þurfi fornleifafræðing til að skrá fornleifar innan svæðanna og að haga þurfi framkvæmdum þar þannig að þær ógni ekki fornleifum.

Minjastofnun Íslands gerir ekki frekari athugasemdir við matsáætlun ofangreindrar framkvæmdar. Bent skal á að í 21. gr. laga um menningarminjar (Nr. 80/2012) stendur m.a.: *Fornleifum, sbr. 3. mgr. 3. gr., jafnt þeim sem eru friðlýstar sem þjóðminjar og þeim sem njóta friðunar í krafti aldurs, má enginn, hvorki landeigandi, ábúandi, framkvæmdaraðili né nokkur annar, spilla, granda eða breyta, hylja, laga, aflaga eða flytja úr stað nema með leyfi Minjastofnunar Íslands. Og á 2. mgr. 24. gr. sömu laga sem hljóðar svo: Ef fornminjar sem áður voru ókunnar finnast við framkvæmd verks skal sá sem fyrir því stendur stöðva framkvæmd án tafar. Skal Minjastofnun Íslands láta framkvæma vettvangskönnun umsvifalaust svo skera megi úr um eðli og umfang fundarins. Stofnuninni er skylt að ákveða svo fljótt sem auðið er hvort verki megi fram halda og með hvaða skilmálum. Óheimilt er að halda framkvæmdum áfram nema með skriflegu leyfi Minjastofnunar Íslands.*

Virðingarfyllst,
f.h. Minjastofnunar Íslands

Kristinn Magnússon
verkefnastjóri

Sent í tölvupósti:

Jakob Gunnarsson (jakob.gunnarsson@skipulag.is)

Skipulagsstofnun (skipulag@skipulag.is)

Skipulagsstofnun
Borgartún 7b
105 REYKJAVÍK

Garðabær, 12. mars 2023
Málsnúmer: 202302-0017
SS/LA

Efni: Umsögn um matsáætlun fyrir vindorkugarð á Grímsstöðum í Meðallandi

Vísað er í tölvubréf frá Skipulagsstofnun, dags. 7. febrúar 2023, þar sem óskað er eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands um matsáætlun framkvæmdar Qair Iceland á syðri hluta (svæði 2) vindorkugarðs á Grímsstöðum í Meðallandi í Skaftárhreppi.

Mat á umhverfisáhrifum nyrðri hluta vindorkugarðsins er þegar hafið og skilaði Náttúrufræðistofnun umsögn um matsáætlun þess hluta til Skipulagsstofnunar þann 12. maí 2021. Vísað er í þá umsögn eins og við á. Einnig hefur verið leitað eftir álitum Náttúrufræðistofnunar um skipulag fuglarannsóknna í matsferlinu.

Umhverfismatsferlið og aðferðafræði:

Í matsáætlun um nyrðri hlutann (svæði 1) var gert ráð fyrir 24 vindmyllum en nú er gert ráð fyrir 10 vindmyllum á því svæði en 21 vindmyllum á svæði 2. Heildarfjöldi áætlaðra vindmylla er því 31, eða aukning um 7 en dreift á mun stærra svæði en fyrst var áformað.

Þar sem rannsóknir vegna umhverfismats á svæði 1 eru þegar hafnar, er lagt upp með að útvíkka þær að hluta til þannig að þær nái einnig yfir svæði 2. Einnig verður almennt stuðst við niðurstöður mats einstakra umhverfisþátta um svæði 1 fyrir svæði 2 eins og við á. Þessi nálgun er eðlileg að mati Náttúrufræðistofnunar svo lengi sem tryggt sé að gæði nauðsynlegra upplýsinga séu ekki síðri í umhverfismati svæðis 2 að neinu leyti.

Það telst þó óvenjulegt að skipta upp einni framkvæmd í tvö aðskilin matsferli. Tryggja þarf að horft sé til heildaráhrifa framkvæmdarinnar á báðum svæðum, 1 og 2, þegar kemur að endanlegu mati í umhverfismatsskýrslu. Það er ekki með öllu skýrt hvort unnin verði ein sameiginleg umhverfismatsskýrsla fyrir báða hluta framkvæmdarinnar eða ekki. Miðað við tímalínu sem fram er sett í töflu 1.1. er það ekki ólíklegt því umhverfismatsskýrsla fyrri áfangans hefur ekki verið kynnt enn. Það er það eina skynsamlega í stöðunni að mati Náttúrufræðistofnunar að unnin sé ein sameiginleg umhverfismatsskýrsla til að tryggja samfellu og heilmótaða sýn á umhverfisáhrifin byggða á öllum gögnum sem til var safnað. Annars getur skapast óvissa um niðurstöðuna.

Náttúrufræðistofnun vill ítreka þá ábendingu sem fram kom í umsögn um fyrri matsáætlunina að notkun á erlendri aðferðafræði og viðmiðum, sbr. frammistöðustaðla Alþjóðalánastofnunarinnar, á sér litla hefð hérlendis og getur reynst snúið að samræma aðferðafræðina við það matskerfi sem er innleitt í íslenskt regluverk. Til dæmis er viðmið fyrir frammistöðustaðal 6 varðandi líffræðilega fjölbreytni, um að „ekkert nettótap“ megi verða á líffræðilegri fjölbreytni, nokkuð sem krefst frekari útskýringar. Slík nálgun leggur mikla áherslu á mótvægisáðgerðir en þær mótvægisáðgerðir sem minnst er á í matsáætluninni ekki

skilmerkilega útfærðar að mati Náttúrufræðistofnunar og ekki útskýrt hvernig þær samræmast íslensku regluverki. Á bls. 42 er talað um mótvægisáðgerðir vegna líffræðilegrar fjölbreytni þ.a. að ýmist forðast algjörlega áhrif, að draga úr áhrifum, að koma vistgerðum aftur í fyrra horf og svo bætur/jöfnunaraðgerðir. Útskýra þarf betur hvernig slíkar aðgerðir munu vera útfærðar og í samhengi við framkvæmdina og áhrifasvæði hennar. Sérstaklega þarf að skoða bætur/jöfnunaraðgerðir sem lítil reynsla er á héraendis og hvernig útfærslur á henni samræmast íslensku regluverki. Líkt og í fyrri umsögn telur Náttúrufræðistofnun það nauðsynlegt verkefni að samræma þessa aðferðafræði við íslenskar aðstæður á skýran hátt.

Framkvæmdalýsing og -svæði:

Gerðar hafa verið mælingar á vindhraða og vindátt fyrir rúmt ár 2020-2022. Staðsetning mælitækis er staðsett í nyrsta hluta framkvæmdasvæðisins. Ítarlegri gögn munu liggja fyrir í umhverfismatsskýrslu en Náttúrufræðistofnun bendir á skýrslu Veðurstofu Íslands frá 2018 um veðurfar á Suðurlandi þar sem teknar eru saman veðurfarsmælingar fyrir Skarðsfjöruvita á tímabilinu 2008-2017 (Guðrún Nína Petersen o.fl., 2018). Þar kemur fram að mesti meðalvindhraði er 30,4 m/s og mesta vindhviða 45 m/s. Gera þarf grein fyrir áhrifum slíkra ofsaveðra sem vissulega eiga sér stað reglulega á Suðurlandi. Eins má reikna með að veður verði ofsafengnari í framtíðinni samhliða loftslagsvá.

Fram kemur að vegagerð verði innan framkvæmdasvæðis m.a. aðkomuvegir að vindmyllum. Á mynd 3.1. eru slíkir aðkomuvegir sýnilegir fyrir vindmyllur á svæði 1 en ekki á svæði 2 sem er væntanlega villa.

Gera þarf grein fyrir leiðarvali á jarðstrengslögnum eða loftlínum að tengivirk sem ráðgert er við Prestsbakka. 12 m breitt belti jarðstrengja (bls. 12) eða lagning loftlínu sem munu hafa mikil áhrif á landslag og raska jarðminjum sem njóta sérstakrar verndar.

Í töflu 4.1 um framkvæmdasvæði og rask vegna framkvæmda er ekki tekin með 2100 fermetra safnstöð raforku, sem líkast til er ráðgert að sé innan svæði 1.

Í umhverfismati þarf að gera grein fyrir Kötlu jarðvangi sem Skaftárhreppur stendur á bak við ásamt tveimur öðrum sveitarfélögum og nýtur alþjóðlegrar vottunar UNESCO. Koma þarf fram hvernig framkvæmdin samræmist starfsemi og markmiðum jarðvangsins um að efla sjálbæra þróun sem snýr að náttúru, samfélagi og efnahag innan sveitarfélaga.

Landslag og ásýnd :

Stuðst er við aðferðafræði að breskri fyrirmynd sem kallast Landscape Character Assessment (LCA) til að meta áhrif framkvæmdar á landslag. Fleiri verkfræðistofur á Íslandi hafa stuðst við LCA-aðferðafræðina s.s. Efla. Taka þarf sérstakt tillit til jarðfræði landsins sem er mjög frábrugðin jarðfræði Evrópu s.s. gígar, hraun, jöklar, jökulár og sandar, sem ekki er að finna í LCA. Þá þarf einnig að taka tillit til þess hversu landið er strjálbýlt.

Ljóst er að vegna sanda Suðurlands, bæði vestan og austan við fyrirhugaðan vindorkugarð verði 200 m háar vindmyllur mjög sýnilegar út fyrir 45 km radíus. Ástæða er til að bæta við

myndatökustöðum við Vík í Mýrdal og í Öræfasveit, jafnvel við Ingólfshöfða sem er vinsæll ferðamannastaður. Gervigígar í Álftaveri (sem eru friðlýstir) og Landbrotshólar eru einstakar jarðminjar á heimsvísu með hátt verndargildi. Einkennandi landslagsform gervigíga þarf að vernda og því er full ástæða til að setja myndatökustaði á þessum svæðum og áhrif vindmylla á ásýnd þeirra.

Vegna strjálbýlis í nágrenni framkvæmdasvæðisins er ljósmengun lítil sem engin. Gera þarf grein fyrir ljósum, öryggisljósum, sem sett verða á eða við myllurnar og áhrif þeirra á landslag og ásýnd svæðisins.

Jarðminjar:

Sandar eru fágætir í heiminum fyrir utan Ísland og hafa því alþjóðlegt mikilvægi. Þeir eru metnir hafa hátt verndargildi. Meðallandssandur er þar á meðal.

Hraun runnin eftir ísöld njóta verndar skv. 61. gr. náttúruverndarlaga. Undir framkvæmdasvæðinu er Botnahraun hulið sandi. Nýlegar rannsóknir á gjóskulögum benda til að það sé um 5300 ára gamalt og að það hafi runnið í eldgosi í Hálsagígum sem tilheyra Grímsvatna eldstöðinni (Rebecca Chaya Feldman, 2020). Framkvæmdin kemur til með að hafa óveruleg áhrif á verndargildi hraunsins þar sem það er hulið seti, en hún gæti raskað varanlega yfirborði þess.

Efnistaka er ráðgerð innan framkvæmdasvæðisins, en fram kemur óvissa um hvort einnig verði sótt í nálægar námur eða nýjar námur opnaðar eins og nefnt er á bls. 16. Þetta þarf að vera skýrt og tilgreina þarf staðsetningu náma.

Gera þarf grein fyrir sandfoki innan svæðisins og áhrif þess á vélbúnað vindmylla. Vindorkugarðurinn er staðsettur á svæði þar sem jafnframt eru virkustu eldstöðvar landsins, Katla og Grímsvötn. Gera þarf grein fyrir áhrifum gjóskufalls á vindmyllur.

Syðstu vindmyllurnar eru staðsettar mjög nálægt strönd. Gera þarf grein fyrir mögulegum áhrifum strandrofs og hamfaraflóða á vindmyllurnar. Gera þarf almennt grein fyrir mögulegri náttúruvá í eða við framkvæmdasvæðið s.s. eldvirkni, jökulhlaupum, strandrofi, hamfaraflóðum o.fl.

Lífriki:

Ábendingar úr umsögn um fyrri matsáætlun um athuganir á gróðurfari eiga enn við þ.m.t. um orðalag en betra er að nota „vistgerðir“ frekar en „gróðurlendi“ til að gæta samræmis. Ljóst er að gróðurfari er einfalt og einsleitt á svæði 2 þ.a. áætlaðar úttektir ættu að gefa gott yfirlit. Líkt og með alla umhverfisþætti þarf þó að leggja heldstætt mat á áhrif á gróður fyrir bæði svæði 1 og 2 og mótvægisáðgerðir skilgreindar með það í huga. Vegna umfangs framkvæmdar verður rask á gróðurfari svæðisins mikið.

Varðandi athuganir á fuglum þá kemur fram á bls. 29 í matsáætluninni að tveggja ára rannsóknir á fuglum hafa þegar farið fram á svæði 1 (nyrðra svæðinu), bæði sjónarhóls- og

ratsjarrannsóknir. Ekki er vísað neitt í niðurstöður þeirra rannsókna við skipulag frekari athugana á svæði 2 og er það mjög óheppilegt að mati Náttúrufræðistofnunar.

Í ljósi þess getur Náttúrufræðistofnun ekki annað en endurtekið ábendingar sem stofnunin sendi Skipulagsstofnun haustið 2022 þegar sérstaklega var óskað eftir álitum stofnunarinnar um nauðsynlegar fuglarannsóknir á svæði 2. Þær ábendingar voru m.a. um umfang og tímalengd radarmælinga. Stefnt er að einungis 8 mánaða seríu af radarmælingum á svæði 2 án endurtekninga. Meðan ekki er vísað í gögn úr þeim radarmælingum á svæði 1 sem þegar hafa farið fram sem rökstyðja réttlætingu fyrir svo stuttri seríu á svæði 2, þá er að mati Náttúrufræðistofnunar ekki forsendur fyrir því að álykta að ekki þurfi lengri seríu. Almenn mælir Náttúrufræðistofnun með tveggja ára radarseríu til að minnka líkur á að óvenjulegar aðstæður t.d. veðurfarslegar geti valdið skekkju.

Þótt svæði 1 sé að mestu utan mikilvægs fuglasvæðis og þótt gæsir og aðrir farfuglar sækir frekar í tún og gróin svæði til fæðuöflunar þá liggur sjálf farleiðin ekkert síður yfir sendnu svæðin nær ströndinni. Það hefur verið ljóst í samtölum Náttúrufræðistofnunar við framkvæmdaaðila frá upphafi að svæðið er mikilvægt fyrir far, sérstaklega gæsategunda og álfar sem eru að jafnaði lágfleygar yfir landi.

Stefnt er að þremur sjónarhólsþekktum á viðbótarsvæðinu, þeir mættu vera fleiri að mati Náttúrufræðistofnunar því svæðið er stórt. Mikilvægt er t.d. að fá fullvissu um hvort skúmar verpi á svæðinu eða ekki, en þeir eru á válista.

Að lokum ber að benda á að mörk á mikilvægum fuglasvæðum sem vísað er í, eru gróflega afmörkuð og leggja áherslu á búsvæði á landi en ná ekki að fullu yfir flugleiðir. Það má því ekki oftúlka þau með tilliti til hvort svæði sé mikilvægt fyrir fugla eða ekki

Þörf er á að endurtaka ábendingu um töflu 5.5. í kafla um „Mat á vistgerðum í hættu“. Viðfangsefni töflunnar er fyrst og fremst umfjöllun um tegundir, aðallega fuglategundir og svo vistkerfi og lykilþróunarferli. Hér virðist hugtakanotkun hafa skolast eitthvað til, mögulega vegna þýðingar á erlendri fyrirmynd, og ástæða til að bæta. Í það minnsta á heiti undirkaflans og töflunnar ekki við. Í töflunni er einnig vísað í lista IUCN. Innlendir og svæðisbundnir listar eru nefndir, en óljóst er hvort hér sé átt við válista Náttúrufræðistofnunar. Að mati Náttúrufræðistofnunar ættu válistar að vera útgangspunktur matsins.

Virðingarfyllt,

Snorri Sigurðsson
Sviðsstjóri náttúruverndarsviðs

Heimildir:

Rebecca Chaya Feldman, 2020: Hálsagígar Eruption Tephra dispersal, geochemistry, volume and age. Ph.D. thesis. Faculty of Earth Sciences, School of Engineering and Natural Sciences University of Iceland, Reykjavik, June 2020. 170 p.

Guðrún Nína Petersen, Kristín Björg Ólafsdóttir og Þórunn Pálsdóttir, 2018: Veðurathuganir á Suðurlandi. Veðurstofa Íslands. VÍ 2018-010. 173 bls.

Skipulagsstofnun
Borgartúni 7b
105 REYKJAVÍK

Reykjavík, 21. mars 2023
Tilvísun: OS2023020031/22.2
Skjalanr:394197

Efni: Umsögn Orkustofnunar um matsáætlun vindorkugarðsins Grímsstaða 2

Vísað er til erindis Skipulagsstofnunar, dagsettu þann 7. febrúar 2023., þar sem óskað var umsagnar Orkustofnunar um matsáætlun fyrir vindorkugarðinn Grímsstaði 2, í samræmi 21. gr. laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021. Óskað var eftir athugasemdum eigi síðar en þann 10. mars 2023, en frestur var framlengdur að beiðni Orkustofnunar fram í vikuna 20-24. mars 2023.

Samkvæmt fyrrgreindum lagaákvæðum er þess óskað að Orkustofnun gefi umsögn um það, eftir því sem við á, hvort Orkustofnun hafi athugasemdir við það hvernig framkvæmdaraðili hyggst vinna að umhverfismati framkvæmdarinnar, út frá starfssviði stofnunarinnar, svo sem um skilgreiningu valkosta, gagnaöflun, úrvinnslu gagna, umhverfismat og framsetningu umhverfismatsskýrslu. Einnig, ef á skortir, hvaða atriðum Orkustofnun telur að gera þurfi frekari skil eða hafa sérstaklega í huga við umhverfismat framkvæmdarinnar. Leyfisveitendur skulu í umsögn sinni gera grein fyrir þeim leyfum sem eru á starfssviði þeirra og framkvæmdin er háð.

Samkvæmt 4. gr. raforkulaga, nr. 65/2003, þarf leyfi Orkustofnunar til að reisa og reka raforkuver og afmarkar framangreint lagaákvæði stjórnisýslulega aðkomu Orkustofnunar að umræddri framkvæmd á síðari stigum.

Sérfræðingar Orkustofnunar hafa farið yfir ofangreinda matsáætlun fyrir vindorkugarðinn Grímsstaði 2 og eru með eftirfarandi athugasemdir:

Samkvæmt lögum um rammaáætlun, nr. 48/2011 er hlutverk Orkustofnunar að skilgreina virkjunarkosti og færa þá svo verkefnisstjórn til umfjöllunar.

Orkustofnun hefur skilgreint virkjunarkostinn Grímsstaði sem sendur var inn af Qair og komið honum til umfjöllunar hjá verkefnisstjórn. Nokkurs ósamræmis gætir þó í skýrslu Qair sem send var inn til Orkustofnunar í rammaáætlun, og þeirri umfjöllun um stærð svæðis og fjölda vindmylla sem á sér stað varðandi vindorkukostinn í matsáætlun þessari.

Má þar m.a. benda á að kort í skýrslu Qair sem er á borði verkefnisstjórnar rammaáætlunar eru ekki í samræmi við kort úr matsskýrslu þessari, en skv. gögnum rammaáætlunar er verkefnið með 24 myllum á aðeins einu svæði (svæði 1 í matáætlun). Fjallað er um í kafla 1.3 í matskýrslu að breytingar hafi verið gerðar, svæðin orðin 2 og myllum fækkað á svæði 1 (úr 24 í 10) og svæðið svæði 2 bætt við, með 21 myllu, alls því 31 myllur í heildina fyrir vindorkugarðinn. Í samráði við Skipulagsstofnun hafi

jafnframt verið ákveðið að fara með svæði 2, hér Grímsstaði 2 í sjálfstætt ferli við mat á umhverfisáhrifum.

Stofnunin bendir á að í 7. gr ofangreindra laga um rammaáætlun, að verndar- og orkunýtingaráætlun er bindandi við gerð skipulagsáætlana og að sveitarstjórnir skulu samræma gildandi svæðis-, aðal- og deiliskipulagsáætlanir verndar- og orkunýtingaráætluninni innan fjögurra ára frá samþykkt hennar, sbr. þó 2. mgr.

Að því sögðu er mikilvægt að upplýsingar í umhverfismati fyrir vindorkukostinn Grímsstaði séu í samræmi við upplýsingar sem rammaáætlun hefur í umfjöllun sinni, og bendir félaginu á að leiðrétta þessar upplýsingar til rammaáætlunar sem allra fyrst.

Í kafla 1.2. í matsáætlun kemur fram að mælingar á veðurfari hafi verið gerðar í Skarðsfjöruvita frá árinu 1994, og einnig kemur fram að “Til að staðfesta áætlaðan vind voru í gangi mælingar á vindaðstæðum með LiDAR laser mælitæki sem mælir vindhraða og vindátt í allt að 200 m hæð. Mælirinn var settur upp í október 2020 og stóðu mælingar yfir til febrúar 2022. Mælingarnar sýndu frábær vindskilyrði fyrir uppsetningu á vindorkugarði.

Orkustofnun bendir á að skv. 4. gr. reglugerðar 1040/2005 sem fjallar um umsókn um virkjunarleyfi, skuli skila inn rannsóknnum á viðkomandi virkjunarkosti.

Í ofangreindum lýsingum á fyrirliggjandi, sem og fyrirhuguðum rannsóknnum fyrir vindorkugarðinn Grímsstaði, er ekki fjallað sérstaklega um mögulegan nýtnistuðul vindorkugarðsins. Þó kemur fram í kafla 1.3 að “Upphafleg áform gerðu ráð fyrir 24 vindmyllum á svæði 1, sem er rúmlega 900 ha að stærð. Við rannsóknir og nánari útfærslu á garðinum kom hins vegar í ljós að fækka þyrfti vindmyllum á svæði 1 og að svæði 2 þar sunnan við hafði einnig marga góða kosti sem svæði undir vindmyllum. Niðurstaðan var því sú að fækka vindmyllum niður í 10 á svæði 1 og setja niður 21 vindmyllu á svæði 2, sem er um 1.600 ha að stærð.”

Bendir stofnunin á að upplýsingar um áætlaðan nýtnistuðul eða framleiðslugetu virkjunar gefa mikilvægar vísbendingar um hversu heppilegt staðarval vindorkugarðsins er, og verður tekið tillit til slíkra upplýsinga komi til útgáfu virkjunarleyfis fyrir virkjunina. Telur stofnunin því að það væri til bóta að hafa upplýsingar um mögulega nýtni vindmylla á svæðinu, þá sérstaklega við umfjöllun um mismunandi valkosti verkefnisins (m.t.t. staðsetningu og fjölda vindmylla), og að slíkri umfjöllun sé gerð góð skil í matsskýrslunni í samhengi ábyrgrar nýtingar .

Einnig kemur fram í matskýrslu þessari að Qair sé með 9 verkefni vindorku í gangi, en samkvæmt upplýsingum Orkustofnunar eru þau 8, þar sem félagið tjáði stofnuninni að hætt hafi verið við eitt af verkefnum, sem sannarlega voru 9.

Að öðrum kosti gerir Orkustofnun ekki fleiri athugasemdir við matsáætlun þessa

Virðingarfyllst,
f.h. orkumálastjóra

Sylvía Rakel Guðjónsdóttir
Sérfræðingur
Sjálfbær auðlindanýting

Rafræn undirskrift hér að neðan

Sigurjón Njarðarson
Lögfræðingur
Sjálfbær auðlindanýting

Rafræn undirskrift hér að neðan

Vindorkugarður Grímsstaðir 2 í Meðallandi

Umsögn Samgöngustofu til Skipulagsstofu sbr. tölvupóst dagsettan 07.02.2023

OneCRM 2302451

1. **Hæð áætlaðra mastra ásamt spöðum er 200 m** skv. mati Mannvits hf. í matsáætlun frá febrúar 2023 á umhverfisáhrifum áætlaðs vinduorkugarðs.
2. Næstu flugvællir við Grímsstaði 2 eru Vík, Kirkjubæjarklaustur, Skaftafell og Fagurhólsmýri. Grímsstaðir 2 er við suðurströnd landsins og einhver flugumferð fer þar um til og frá ofangreindum og öðrum flugvöllum. Þekkt er að flug meðfram strandlínunni er tíðkað. Að lágmarki er flogið í 500 feta hæð, en áætluð hæð vindmyllna er 200 m eða 656 fet og skaga myllurnar þá uppfyrir ofangreinda lágmarksflughæð.

2.1 Flugreglur nr. 770/2010, útdráttur:

Almennt:

Að frátöldu flugtaki og lendingu eða með sérstöku leyfi Samgöngustofu skal loftförum flogið í nægilegri hæð yfir þéttbýlum hlutum borga, bæja eða þorpa, eða yfir útisamkomum, sem gerir mögulegt, í neyðartilvikum, að landing eigi sér stað án þess að mönnum eða eignum á jörðu niðri sé stofnað í ótilhlýðilega hættu.

Sjónflug:

Ekki má fljúga sjónflug, nema nauðsynlegt sé vegna flugtaks og landingar eða með sérstöku leyfi Samgöngustofu:

1. yfir þéttbýlum hlutum borga, bæja eða þorpa eða yfir útisamkomum **í minni hæð en 1.000 fetum yfir hæstu hindrun innan 600 m fjarlægðar frá loftfarinu;**
2. annars staðar en getið er í a) lið þessarar greinar **í minni hæð en 500 fetum (150 m) yfir láði eða legi.**

Blindflug:

Að því undanskildu, þegar nauðsynlegt er við flugtök og landingar eða þegar sérstakt leyfi hefur fengist frá Samgöngustofu, skal fljúga blindflug í lagi sem er ekki lægra en sú lágmarksflughæð sem birt er á kortum í Flugmálahandbókinni.

3. **Ákvörðun Samgöngustofu nr. 1/2019 um lýsingu og merkingu hindrana er í gildi.**

Ákvörðunina er að finna á [akv1a209.pdf \(samgongustofa.is\)](#).

Aths.: Í ákvörðuninni er vísað í útgáfu ICAO - viðauka 14, sem er ekki aðgengilegur almenningi. SGS getur veitt nánari upplýsingar um kröfur viðaukans, sé eftir þeim kallað. Í reglugerð EASA / Evrópusambandsins nr. 139/2014 má sjá álíka kröfur. Nýjustu uppfærslu reglugerðarinnar má finna á: [Easy Access Rules for Aerodromes \(Regulation \(EU\) No 139/2014\) - Revision from August 2022 \(europa.eu\)](#). Sjá þar t.d. „CS ADR-DSN.Q.851 Marking and lighting of wind turbines“.

A.m.k. eftirfarandi kröfur ákvörðunarinnar eiga við áætlaða uppsetningu vindorkugarðsins:

3. gr., 3. liður: Allar hindranir 60 m háar og hærri skal merkja litamerkingu í samræmi við ákvörðun þessa.

3. gr., 4. liður: Allar hindranir 100 m háar og hærri skal auk þess merkja með hindranalýsingu í samræmi við ákvörðun þessa.

6. gr., 1. liður: Vindmyllur 60 m háar og hærri skulu merktar með litamerkingu skv. 11. gr.

6. gr., 3. liður: Fyrir vindmyllugarða getur Samgöngustofa heimilað að einungis vindmyllur sem staðsettar eru á jaðrinum séu ljósmerktar, að því gefnu að fjarlægðin milli þeirra sé *innan marka er varðar flugöryggi* (Ath.: Í væntanlegri útgáfu reglugerðar innviðaráðuneytisins í stað þessarar ákvörðunar Samgöngustofu verða lok setningar mögulega: „... sé ekki meiri en 900 m“). Samgöngustofa getur krafist að vindmyllur í miðju vindmyllugarðsins og á hæstu stöðum hans séu einnig merktar. Ef notuð eru blikkandi hindranaljós í vindmyllugörðum skulu þau öll blikka í takt.

6. gr.: 4. liður: Vindmyllur 150 m háar og hærri skulu merktar með lit og hindranaljósum samkvæmt 11. – 13. gr.

11. gr., 2. liður: Vindmyllur skulu merktar með ljósum lit, svo sem gráum, gráhvítum eða öðrum tónum af hvítum lit.

Aths. Í 6. gr., lið 2 er bent á dæmi um ljósgráan lit, RAL 7035. Ekki er gerð krafa um aðrar litamerkingar á vindmyllur.

11. gr. vísar í lokin í ICAO viðauka 14 um frekari kröfur til litamerkinga.

12. gr. fjallar um gerðir gerðir og stýringu hindranaljósa.

Aths.: Sjá t.d. „CS ADR-DSN.Q.846 Lighting of fixed objects“ í Regulation (EU) No 139/2014.

Aths.: Ljósín (af LED/IR gerð mögulega) má tengja skynjarkerfi á skynjun (með t.d. frumratsjá) eða merkjasendingar loftfara (flight transponder), ef virkni er fyrir hendi. Skynjarkerfið skal bregðast við með því að kveikja á hindrunarljósum vindmyllnanna í síðasta lagi 1500 m áður en loftfar kemur að vindmyllunum og slekkur á ljósunum, þegar það hefur fjarlægst um sömu vegalengd eins og bent er á í 12. gr. ákvörðunarinnar. Slíkt kerfi kemur í stað þess að ljósin séu sílogandi. Kerfi af þessari gerð hafa fengið heitið „ Aircraft Detection Lighting System“ eða ADLS. Þýskaland hefur gert slík kerfi nú þegar að skyldu á landkerfum og á næstunni verður þar svo einnig fyrir kerfi úti á sjó.

15. gr. fjallar um undanþágur frá kröfum um merkingu og lýsingu hindrana.

Aths.: 2. liður, (f): Kerfi, sem stýrt er af loftförum, skulu tryggja að ljós logi þrátt fyrir bilun í kerfinu.

Skipulagsstofnun
Jakob Gunnarsson
Borgartún 7b
105 Reykjavík

Reykjavík, 2. mars 2023
UST202302-088/B.S.
10.05.00

Efni: Mat á umhverfisáhrifum - Vindorkugarður Grímsstaðir 2. Umsögn

Vísað er til erindis Skipulagsstofnunar dags. 7. febrúar sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um ofangreinda framkvæmd.

Umhverfisstofnun telur matsáætlunina mjög ítarlega og vandaða. Umhverfisstofnun telur að gera þurfi ítarlega grein fyrir efnistöku. Hvar mögulegt sé að taka efni til vegagerðar, íblöndunarefni í steypu og fyllingarefni. Bent er á heimasíðuna namur.is þar sem unnt er að nálgast upplýsingar um efnistöku og frágang.

Gera á grein fyrir hvort nauðsynlegt verði að ráðast í byggingu vatnsaflsvirkjana á nýjum svæðum á Suðurlandi til að tryggja jafnvægi í flutningskerfi vegna óstöðugrar orkuframleiðslu vindorkugarðsins.

Einnig ætti að fjalla um hvort flutningur á orku frá vindorkugarðinum kalli á nýja innviði s.s. háspennulínu að Prestbakka, endurnýjun tengivirkis og hvort ráðast verði í uppbyggingu núverandi dreifikerfis með nýjum háspennulínum til og frá tengivirki við Prestbakka?

Að öðru leyti gerir Umhverfisstofnun ekki athugasemdir við matsáætlunina.

Virðingarfyllt,

Björn Stefánsson,
sérfræðingur

Agnes Þorkelsdóttir,
sérfræðingur

Skipulagsstofnun
Bt. Jakob Gunnarsson
Borgartúni 7b
105 Reykjavík
Jakob.Gunnarsson@skipulag.is
Skipulag@skipulag.is

Dags. 24.02.2023
Tilv. 5618-0-0005
Mál 2023-0056

Með erindi dags. 7. febrúar sl. óskaði Skipulagsstofnun eftir umsögn Veðurstofu Íslands um fyrirhugaða matsáætlun vegna byggingu vindorkugarðs Qair á Grímsstöðum 2 í Meðallandi, Skaftárhreppi.

Veðurstofa Íslands gerir ekki athugasemd við matsáætlun þessa.

Virðingarfyllt,

Árni Snorrason
Forstjóri Veðurstofu Íslands

Skipulagsstofnun

Borgartún 7b
105 REYKJAVÍK

Jakob Gunnarsson
Svið umhverfismats, Skipulagsstofnun
Borgartún 7b
105 Reykjavík
Jakob.Gunnarsson@skipulagsstofnun.is

Umsögn vegna Vindorkugarða að Grímsstöðum 2 í Meðallandi.

Vegagerðinni barst erindi frá Skipulagsstofnun dagsett 07.02 2023 þar sem óskað er eftir umsögn Vegagerðarinnar vegna tillögu að matsáætlun vegna fyrirhugaðrar uppbyggingar vindmyllugarðs að Grímsstöðum 2 í Meðallandi.

Vegagerðin hefur yfirfarið tillögu að matsáætlun og gerir eftirfarandi athugasemdir:

- Í kafla 3.2.2 er fjallað í flutning um aðkomuvegi og flutning á íhlutum og vísað í að flutningar vegna framkvæmdanna flokkist sem undanþáguflutningar sem eru háðir leyfi frá Samgöngustofu skv. reglugerð nr. 155/2007. Flytja þarf íhluti sem eru allt að 120-150 t og 100 m að lengd. Þetta eru óvenjulega þungir og langir íhlutir. Má því ætla að gera þurfi tímabundnar breytingar á samgöngumannvirkjum vegna stærðar farms. Þær breytingar geta verið allt frá því að taka niður umferðarmerki á meðan flutningum stendur upp í t.d. breytingar á vegamótum. Skv. vegalögum nr 80/2007 þarf heimild Vegagerðarinnar fyrir öllum framkvæmdum innan veghelgunarsvæða. Breidd veghelgunarsvæða er 30 m frá miðlínu stofnvega en 15 m frá miðlínu annara þjóðvega.
- Ef hluti nauðsynlegra framkvæmda vegna farms kunni að henta til frambúðar, að mati Vegagerðarinnar, skal hönnun og framkvæmd fara fram í samráði við Vegagerðina.
- Vegagerðin leggur áherslu á mikilvægi þess að flutningsleiðir séu metnar í samráði. Rétt er að taka fram að mögulegt tjón á innviðum Vegagerðarinnar sem verður af flutningunum verður á kostnað framkvæmdaraðila.
- Framkvæmdaraðili þarf að leggja fram gögn sem sýna hvað gera þarf til að koma íhlutum á leiðarenda og er þá m.a. átt við burð vega og brúa jafnframt áætlun um aðrar tímabundnar eða varanlega breytingar sem þarf vegna flutningana. Leggja þarf fram ferla sem sýna breiddarþörf ökutækja, t.d. í vegamótum.

Virðingarfyllt
f.h. Vegagerðarinnar
Páll Valdimar Kolka Jónsson
Áætlanir og umhverfi
Miðstöð Vegagerðarinnar

Þetta skjal hefur verið samþykkt rafrænt

Síða 1/1

Vegagerðin
Suðurhraun 3
210 Garðabær
+354 522 1000
vegagerdin.is

vegagerdin@vegagerdin.is

Skipulagsstofnun
Borgartúni 7b 105
Reykjavík

Sent með tölvupósti á: skipulag@skipulag.is

Reykjavík, 10. mars 2023

Efni: Umsögn – Matsáætlun v / vindorkugarður Grímsstöðum II í Skaftárhreppi

Stjórn Landverndar hefur kynnt sér fyrirbyggjandi matsáætlun. Það er grundvallarstjórarmið Landvernd að mat á umhverfisáhrifum stórra vindorkuvera sem ekki hafi verið teknar til mats innan rammaáætlunar sé afar óskynsamleg og sóun á fé og tíma þeirra sem í hlut eiga. Vindorkuver eiga skv. lögum og nýlegri þingsályktun heima í rammaáætlun og stjórnvöld eru að vinna að enn frekari stefnumörkum í þessum málaflokki. Með þessum fyrirvar hefur stjórn Landvernd eftirfarandi athugasemdir og ábendingar við matsáætlun fyrir framangreint vindorkuver.

Stjórninn telur að nafngiftin “vindorkugarður” sé misnotkun á tungumálinu. Samkvæmt viðurkenndum orðabókum er garður ræktað svæði með runnum, blómum og trjám eða þykkur veggur hlaðinn úr steini. Stjórn Landverndar harmar þessa misnotkuná tungumálinu sem er til þess fallin að blekkja.

Í inngangi matsáætlunar er vitnað til um margvíslega sérfræðipækkingu þátttakenda og reynslu þeirra í tengslum við umhverfismál og uppbyggingu vindorkumannvirkja með tilvitnun í verkfræðistofuna Mannvit og Biotope. Hér er ekki ætlun að gera lítið úr þekkingu viðkomandi fyrirtækja. Engu að síður skal hér vakin athygli á að sérstaða íslenskrar náttúru er mikil og því varhugavert að byggja á mat á þekkingu alþjóðlegra fyrirtækja, reynslu og aðfræði. Að sama skapi er full ástæða að vekja máls á því almennum orðum að verkfræðistofur og aðrir þeir sem koma að skýrslugerð sem þessari matsáætlun eru háðir hagsmunum þeirra fyrirtækja sem greiða fyrir samantekt sem þessa. Á þeim forsendum er því vinsamlega komið á framfæri við Skipulagsstofnun að taka matsáætlunum sem og annarri áætlanagerð með fyrirvara í ljósi mjög ríkra fjárhagslegra hagsmunatengsla. Víða má sjá merki um að fjárhaglegir hagsmunir séu farnir að hafa verulega neikvæð áhrif á einstaklinga með sérfræðimenntun sem vinna fyrir verkfræðistofur við skýrslugerð hverskonar í tengslum við umhverfismál, þar sem sjálfbærni og hringrásarhugsun drukkna í þágu sérhagsmuna á kostnað faglegrar þekkingar.

Þá er vísað í inngangi til reynslu Biotope í sérstökum punktum sem eiga að skapa viðkomandi einhversskonar trúverðugleika – hverju er lesandi nær um að hægt sé að vísa til 800 heimilda og 800 tilvísana frá 1998? Þá vekur reyndar athygli í næsta punkti á eftir að reynsla Biotope nær ekki nema til 40 viðskiptavina sem verður að jöfnu að flokkast til byrjenda í faginu. Aðrar upplýsingar um Biotope eins og að þeir hafi náð góðum tókum á eigin aðferðarfræði á 10 árum hljómar alls ekki trúverðugt og alveg ljóst að umhverfi og náttúra og síðast en ekki síst fuglalíf á Íslandi á annað og betra skilið en að vera tilraunamódel í þessu skyni. Við fyrri mælingar QAIR sbr. sjálfstæðar fuglarannsóknir hafa einmitt verið tilburðir hjá fyrirtækinu að spara sér rannsóknarkostnað með því að notast við aðferðir sem eru ekki viðurkenndar hér á landi m.a. af hálfu Náttúrufræðistofnunnar Íslands.

1.2. Staðhættir og tengingar

Svæðið er talið sérstaklega hentugt þar sem það er við sjávarsíðuna og á bersvæði og því vindasamt. Sömu röksemdum er reyndar beitt af hálfu fyrirtækisins á öðrum svæðum, upp heiða og fjalla, fjarri berangri og sjó. Í þessum kafla er lagt uppi með lögn frá vindorkuverinu að tengivirkinu að Prestbakka sem er í mikilli fjarlægð eða um 30 km lagnaleið. Ljóst er að leggja þarf sérstakt mat á þá röskun sem yrði vegna lagnaleiða. Um þetta er að öðru leyti að segja að í fyrsta lagi stenst þessi staðsetning enga skoðun út frá viðmiðum um röskuð svæði sem um getur í núverandi stjórnaráttmála en þar stendur um staðsetningar vindorkuvera að þær skulu vera á þegar röskuðum svæðum sbr. tengivirki og háspennulínur. Að öðru leyti liggja ekki fyrir viðmið í þessum efnunum hjá löggjafanum þannig að furðu má lýsa yfir að þessi áform eins og önnur skuli sett á dagskrá meðan ekki liggur ljóst fyrir hvernig umgjörð verður háttað um þessa óstöðugu og óáreiðanlegu orkuframléiðslu hér á landi. Eins og fram hefur komið heyrva vindorkuver að mati Landverndar skilyrðislaust undir rammaáætlun. Hafa ber í huga að þar sem mjög vindasamt er á svæðinu og oft mikil veðurhæð þá er það mikil áskorun að stilla upp vindorkuveri á slíku svæði. Vindmyllur slitna minnst og nýtast best þar sem meðalvindur er stöðugur í 8 – 10 m á sek. Vindhraði fer eðli máls mjög langt umfram þá veðurhæð á áformuðu svæði og í verstu veðrum mun verða hvorutveggja sand- og seltu áfok auk ísingar á vetrum. Rannsóknir á erlendum vettvangi hafa staðfest að vindorkuver eru sérstaklega viðkvæm fyrir slíkum veður aðstæðum ekki síst þar sem spaðar vindorkuveranna slitna mun meira þar sem sandfok, selturok og hverskonar úrkoma er til staðar.

1.3 Breyting á áformum

Um er að ræða verulega umfangsmiklar breytingar frá upphaflegum áformum sem kynnt höfðu verið m.a. á íbúafundi í Skaftárhreppi. Verður ekki annað sagt en undarlega að orði sé komist undir þessum lið að haft hafi verið sérstakt “samráð” við Skipulagsstofnun um þessi mjög svo umdeildu áform. Vænta má að hér sé miklu fremur um kröfu sé að ræða. Vandséð er amk á hvaða grunni Skipulagsstofnun hafi mælt með breytingum á áformum og hvað þá að mæla með þeirri leið að stækka svæðið í samráði við framkvæmdaðila til mikilla muna. Hér er því kallað eftir viðhorfi Skipulagsstofnunar sérstaklega til þessa orðalags um samráð. Landvernd furðar sig einnig á framsetningu skýrsluhöfunda matsáætlunar að með því að fara þessa leið með stórkostlegum breytingum á áformum og tilfærslu svæðis sé hægt að **“kynna breytingar fyrir almenningi, hagsmunadilum og opinberum aðilum strax á undirbúningsstigi framkvæmda. Þá munu rannsóknir sem þegar hafa verið gerðar eða eru í gangi á svæði 1 nýtast við mat á umhverfisáhrifum á svæði 2”**

Hér verður ekki annað lesið en að það sé verið að ganga svo langt í vissu sinni fyrir leyfisveitingu og skipulagsbreytingum að það sé eins og formatriði eitt að vinna að undirbúningi sjálfra framkvæmdanna og það meira að segja áður en álit Skipulagsstofnunar liggur fyrir – hvað þá skipulagsbreytingar og eða framkvæmdaleyfi frá viðkomandi sveitarfélagi. Það er fráleitt nálgun að ætla í réttlætungarskyni að nýta mat á einu svæði þótt í nágrenni sé til að úrskurða um áhrif á öðru svæði. Umhverfismat verður ætíð að vera háð þeirri afmörkun áhrifasvæðis framkvæmda sem um ræðir og sem verkefnið beinist að.

1.4. Framkvæmdir og leyfi

Framkvæmdaaðili vitnar til laga nr.106/2000 um mat á umhverfisáhrifum. Hér skal vísað til þess að lög um mat umhverfisáhrifum frá árinu 2000 eru fallin úr gildi sbr. tilvísun.

”Lög þessi öðlast gildi 1. september 2021. Jafnframt falla úr gildi [lög um mat á umhverfisáhrifum, nr. 106/2000](#), og [lög um umhverfismat áætlana, nr. 105/2006](#).”

Stjórn Landverndar spyr því Skipulagsstofnun hvort ekki þurfi að uppfæra matsáætlun þessa í heild sinni eða eftir atvikum við lið 1.4. með hliðsjón af lögum við mat á umhverfisáhrifum frá 2021.

1.6 Lagaumhverfi og verkefnastaðlar

Í þessum kafla er farið handahófskennt yfir hvernig fyrirtækið hyggst haga sér við mat á umhverfisáhrifum og leiðbeininga. Ljóst er eins og áður hefur komið fram í umsögnum að með öllu er fráleitt að Skipulagsstofnun og eða æðra stjórnvald stöðvi ekki vinnslu matsáætlana og annarra áætlana vegna vindorku á þessu stigi máls þegar það liggur fyrir Alþingi að setja lög og reglugerðir. Hér er því viðkomandi fyrirtæki að vísa handahófskennt til laga og reglna og svokallaðra ”verkefnastaðla” sem augljóslega munu heyra fortíðinni til þegar Alþingi hefur lokið við að móta umgjörð laga og reglna um þennan iðnað hér á landi. Í niðurlagi inngangs segir þegar upptalning á erlendum viðmiðum hafa verið týnd til ” **Önnur íslensk lög og reglugerðir sem eiga við um mat á umhverfisáhrifum verða einnig nýtt**” Hér má spyrja, þarf viðkomandi fyrirtæki að áréttta það sérstaklega að það hyggist ”**nýta sér**” íslensk lög og reglugerðir sem eiga við um verkefnið svona eins og það sé eitthvað val hjá fyrirtækinu.

Að öðru leyti skal hér áréttuð margvísleg álit og stefnur um staðsetningar vindorkuvera þar sem í öllu falli eru gerðar tillögur um að slík iðnaðarstarfsemi skuli vera staðsett vegna margvíslegra neikvæðra áhrifa á mjög afmörkuðum og fáum stöðum og þegar röskuðum svæðum. Slíkt á alls ekki við á því svæði sem þessi matsáætlun miðar að innan lands Grímsstaða í Skaftárhreppi sem myndi einmitt teljast óraskað svæði þar.

1.6.2. Sértaekir staðlar fyrir verndun líffræðilegrar fjölbreytni

Þegar kemur að umfjöllun almennt um líffræðilega fjölbreytni og aðgerðir til að viðhalda og endurheimta hratt hnignandi lífríki hér á jörð er gríðarlega mikilvægt að hafa í huga að Ísland er ekki undanskilið í abyrgum aðgerðum sem ákall er um eftir nýafstaðna ráðstefnu aðildarríkaráðstefnu samnings Sameinuðu þjóðanna um líffræðilega fjölbreytileika (COP 15) í Montreal. Vísasta leiðin fyrir QAIR ICELAND er að kynna sér niðurstöðu þeirrar mikilvægu ráðstefnu þar sem ekki síst er ákall um aðgerðir sem ganga þvert á þær framkvæmdir sem að QAIR hyggur á með niðurbroti á landi, stórkostlega röskun á votlendissvæðum og ógn við fuglalíf, allt aðgerðir byggðar á neysludrifnum forsendum sem ganga harkalega gegn landgæðum og lífríki. Hvað sem tilvitnunum fyrirtækisins er varðar alþjóðlega staðla og eða viðmið sem dregin eru upp úr hatti héðan og þaðan, þá er mikilvægt að fulltrúar þessa fyrirtækis eins og annarra stórfyrirtækja geri sér far um að lesa sér til gagns um þá ógnvænlegu stöðu sem nýverið hefur verið varpað ljósi á hvað varðar líffræðilega fjölbreytni. Stjórn Landverndar vill því beina þeirri spurningu til Skipulagsstofnunar hvort hún telji sér skylt að verða almennt leiðbeinandi í því að uppfæra og setja fram kröfur í samræmi við þá niðurstöðu og kröfur sem COP 15 í Montreal leiddi til.

Orðalag um líffræðilega fjölbreytni í matsáætlun er þvælin og óhefðbundin, sbr. t.d. ”stigveldi mótvægisáðgerða” og bendir til skorts á innsýn um umfjöllunarefnið. Því miður þá stríðir uppbygging

vindorku á Íslandi gegn þeim viðmiðum og niðurstöðu sem COP 15 í Montreal skilaði af sér í desember síðastl. Áframhaldandi landbrot, eyðing búsvæða og bein ógn við ránfugla o.s.frv. verður að stöðva. Ljóst er að skilningur á afleiðingum áframhaldandi niðurbrots á landi og mikilvægum búsvæðum dýra og pantna er ekki fyrir að finna í fyrirliggjandi matsáætlun. Stjórn Landverndar telur sérstaklega mikilvægt að Skipulagsstofnun skoði matsáætlun þessa út frá áhrifum á líffræðilega fjölbreytni með niðurstöðu síðasta fundar aðila að samningi Sameinuðu þjóðanna um líffræðilega fjölbreytni.

Ógn við búsvæði í þessu verkefni er mjög mikið, ekki einvörðungu innan svæðis Grímsstaða heldur með vegalagningu og gríðarlegum strenglögnum og tilheyrandi raski utan svæðis sem mun sömuleiðis hafa óafturkræf náttúruspjöll í för með sér. Því miður fyrir aðstandendur þessarar áforma þá gengur það á engan hátt upp að skreyta texta með fögnum fyrirheitum og með skírskotun í úrelt viðmið. Þeir sem vilja taka ábyrga afstöðu og vinna með líffræðilegri fjölbreytni og endurheimt náttúrulegra vistkerfa, þeir bera ekki á borð tillögur slíkar náttúruskemmandi framkvæmdir eins og hér eru sett á dagskrá. Stjórn Landverndar telur að áhrifin á líffræðilega fjölbreytni gætu orðið mjög neikvæð og spyr Skipulagsstofnun hvort ekki þurfi að gera mun ríkari kröfur til matsaðferða, svæða og valkosta m.t.t. líffræðilegrar fjölbreytni. Vert er að nefna að hluti af sama verkefni nær m.a. inn á þekkt IBA verndarsvæði.

2. Skipulag og aðrar áætlanir

Áformuð framkvæmd fellur hvergi að skipulagsáætlunum, hvorki Landskipulagsstefnu og eða aðalskipulagi sveitarfélagsins Skaftárhrepps. Hér verður enn og aftur að áretta hversu fjarstæðukennt og ófaglegt það er að bæði framkvæmdaðilar og sveitarfélög eins og í þessu tilviki séu að leggja út í vinnu við stórtæka áætlanagerð þegar engin haldbær lagarammi liggur fyrir um orkumannvirki eins og hér er um að ræða. Hafa skal það einnig í huga að það hefur í raun aldrei verið tekin afstaða til þess eða sérstakar rannsóknir átt sér stað um hvort vindorkuver af þeim stærðarskala sem áform eru uppi um eigi yfir höfuð heima í íslensku landslagi og lífríki og eða hvort nútíma risavaxinn vindorkuver standist íslenskt veðurfar sem sífellt fleiri sérfræðingar m.a. verkfræðingar hafa sett stórt spurningarmerki við.

Enn og aftur á að hleypa af stað vinnu hér á landi við stórtæk áform þar sem ekki er séð fyrir afleiðingarnar vegna skorts á rannsóknum. Því er því vinsamlega beint til Skipulagsstofnunar og eftir atvikum æðra stjórnvalds að stöðva nú þegar frekari skipulags / áætlanagerð við mannvirki þar sem af brýnni nauðsyn er verið að skoða þörfina fyrir frekri lög og reglur. Aðeinsins tilraunaverkefni við Búrfell með tveimur vindorkutrunum hefur verið starfrækt um nokkurt skeið og þau mannvirki eru langt í frá samanburðarhæf við þau áform á risavindorkuverum sem uppi eru á Íslandi í dag. Hér er um grafalvarlega staðreynd og brotalöm að ræða á öllu verklagi hér á landi m.a. í ljósi þess að ekki hafa átt sér stað tilhlýðilegar rannsóknir í kringum reisingu vindorkuvera - meðal annars í ljósi veðurfarslegra þátta, náttúruvár og annarra sér íslenskra matsþátta sem ekki eru til staðar við kjöraðstæður vindorku sunnar á hnettinum. Það að ætla framkvæmdaðilum að leggja mat á eigin verkefni og leggja fram áætlanir með sérfræðingu sem hafa fjárhagslegra hagsmuna að gæta er ekki til þess fallið að nálgast jafn stór mál með faglegum hætti og slíkt verklag eigi að leiða til faglegrar niðurstöðu við áætlanagerð hverskonar sbr.vinnu við matsáætlanir sem þessar. Reynslan hefur sýnt af öðrum stórum framkvæmdaverkefnum hér á landi að grundvallarforsenda þess að setja í loftið stefnu, áætlanagerð, íbúakynningar og margvíslegt samráð og jafnvel samninga milli hagsmunaðila án vandaðs

undirbúnings er óábyrg nálgun ef ætlunin er að búa í haginn fyrir vandaða ákvarðanatöku.

2.5. Verndarsvæði

Hér vekur furðu hvernig skýrsluhöfundar reyna að draga úr og skrifa sig frá þeirri staðreynd að viðkomandi svæði er mikilvægt verndarsvæði fugla IBA <http://datazone.birdlife.org/country/iceland> þar sem um alþjóðlega vernd og ábyrgð okkar hér á landi er að ræða. Hlutdeild í vernd ákveðinna fuglastofna er mikil hér á landi ekki síst farfugla á borð við gæsastofna. Þá ber að halda því til haga að skúmurinn er þarna á nærsvæði er alfriðaður og sömuleiðis gulönd sem er að verða fágæt af tegund fiskiandar. Fram kemur í matsáætlun að nyrðri hluti vindorkuversins verði innan IBA svæðis – og einnig nær IBA svæðið inn á nyrðri hluta svæðis 2. Tekið er fram svona til smættunar í matsáætlun og í ljósi þess að fjárveitingar hafa ekki verið til staðar almennt vegna fuglarannsóknna af hálfu Náttúrufræðistofnunnar og hérlandra fuglafræðinga, að þrátt fyrir að um IBA svæði sé að ræða sé það ekki verndað á landsvísu svona rétt eins og það eigi að draga úr ábyrgð okkar á sameiginlegum fuglastofnum á alþjóðavísu. Líklega lýsir þetta viðhorf framkvæmdaðila betur en um margt skilningi þeirra á líffræðilegri fjölbreytni, ábyrgð okkar á búsvæðum og dýralífi umfram annað og að við eigum í amk takmörkuðum mæli að vísa til aðljóðlegra skuldbindinga.

Stjórn Landverndar minnir einnig á í þessu sambandi að skortur á rannsóknnum er ekki gild ástæða til að fara í eyðileggingu á landsvæðum, heldur er skortur á rannsóknnum einmitt ástæða til þess að stöðva framkvæmdir þar til upplýsinga hefur verið aflað. Þetta er meginstoð umhverfisréttar, varúðarreglan.

Það er engum vafa undirorpið að farflug margra fuglategunda liggur um þetta svæði meðal gæsategunda. Þá er svæðið hluti af og ásamt öðru svæði við hliðina á þessu þar sem um er að ræða gríðarlega hátt verndargildi vegna votlendis og búsvæða margra tegunda. Farflug einstakra fuglategunda er ekki hægt að reikna upp á punkt en meginlínurnar eru þekktar en þýðir ekki að fuglar geta borið aðeins af leið að landi eftir veðurfari í býsna stórum sveim úr frá meginlínunni. Nærsvæði allra þessara áforma á svæði 1 og 2 eru undir þegar kemur að farleiðum margra fuglategunda á þessu svæði. Í þessum efnum mótmælir Landvernd því harðlega að ganga eigi fram með slíkum risavöxnum orkumannvirkjum á alþjóðlega skilgreindu fuglasvæði. **3.1. Tilgangur og markmið**

Að venju telur orkufyrirtækið sig vera að bregðast við þörf án þess þó að útskýra hver orkuþörfin er og eða í hvað þessi tiltekna orka á að fara. Spyrja má því hver er að biðja um þá orku sem hér er sagt að sé til staðar? Hyggst fyrirtækið framleiða orku til ábyrgar umhverfisþenkjandi atvinnustarfsemi eða er markmiðið að virkja til orkufrekrar starfsemi. Að öðru leyti áhugavert að vitnað sé í skýrslu um afl og orkujöfnuð 2019 – 2023 en svo vill til að einmitt vindorkuframléiðsla er þekktust aflgjafa til að skapa mikinn ójöfnuð og sveiflur á raforkukerfið sem mun fara illa með flutningskerfi raforku ef vindorkunni verði gefin laus taumur hér á landi. Sýnt hefur verið að orkuþörfin er ekki til staðar nema því aðeins hugsunin sé að halda áfram óheftri stefnu um neysludrifið hagkerfi sem allar ábyrgar þjóðir heims eru um þessar mundir að horfast í augu við að taka á. Þeir sem telja sig geta virkjað sig frá þeim vanda sem mannkyn stendur frammi fyrir að halda áfram að virkja og brjóta land eiga að vera betur upplýstari en svo að lausnin er ekki að halda áfram gengdarlausri orkusóun. Framleiðsla á rafmagni með vindorku er ekki endurnýjanlegri á Íslandi fremur en í öðrum löndum og því fráleitt þegar orkugeirinn heldur því fram að Ísland hafi einhverja sérstöðu í framleiðslu á endurnýjanlegri orku rétt eins og að vindurinn hér sé grænni en suður undir miðbaug. Öll umræða um aukna raforkuframléiðslu

á Íslandi hefur einkennst af grænvotti og upplýsingaóreiðu sem að orkugeirinn telur að vinni með sér umfram staðreyndar upplýsingar.

Stjórn Landverndar telur því að í matsáætlun verði að rökstyðja með lífsferilsgreiningum loftslagsáhrif framkvæmdarinnar, þar með talið áhrif vegna framræsinga votlendis sem og að sýna verði fram á að orkan sem framleidd verður í vindorkuverinu gagnist einmitt til orkuskipta.

Þá telur Landvernd einnig nauðsynlegt að í matsáætlun komi fram hvernig jöfnunarafl verði aflað og þá eftir atvikum að Skipulagsstofnun taki afstöðu til þess hvort ekki þurfi að meta aðgerðir til þess að jafna afl vindorkuversins inn í mat á umhverfisáhrifum þess.

3.2. Framkvæmdalýsing og 3.2.2 flutningar.

Vindorkuverið verður mikið að umfangi og nokkuð ljóst að hver orkueining hefur stækkað í meðförum fyrirtækisins og nú er gert ráð fyrir að hvert orkumannvirki muni framleiða 7,2 MW sem þýðir að hæðin þess verður umtalsvert meiri en gert var ráð fyrir í fyrstu áætlunum. Gera má því ráð fyrir að hæðin fari yfir 200 m sem mun hafa gríðarleg ásýndaráhrif, auk enn meiri neikvæðra áhrifa á fuglalíf. Stærri orkumannvirki en fyrr hafði verið áætlað kalla því eðli máls á meira rask og meiri náttúruspjöll og varanleg náttúruspjöll því eins og fram kemur í framkvæmdalýsingu er um varanlega aðgerð að ræða þar sem mótvægisáðgerðir eru ekki til staðar og ekki hægt að framkvæma. Þar sem vatnasvið eru rofin er búið að brjóta niður lífkeðjuna á þeim svæðum sem við á. Miðað við staðhætti og landslag þá munu framkvæmdir þarna hafa sérstaklega mikil og neikvæð umhverfisáhrif þar sem jarðvegsdýpt er mikil og votlendi einnig á hluta svæðis sem mun verða eyðilaggt varanlega. Efnisflutningar verða að sama skapi gríðarlegir og þarf QAIR ICELAND að gera mun betur grein fyrir efnistökunámum og eðli þeirra náma sem taka á efni úr og vilyrði fyrir leyfisveitingum vegna þeirra náma. Þá skortir verulega á upplýsingar varðandi strenglög að Prestbakka og það gríðarlega rask á landi sem því mun fylgja þeirri miklu vegalengd sem þar um ræðir. Allt kallar þetta að sjálfsögðu á heildstætt mat. Þá þarf að kalla eftir nákvæmari upplýsingum varðandi flutninga á aðföngum til og frá svæðinu og einnig hvernig fyrirtækið hyggst standa að niðurrifi og útskiptingu og endurnýtingu á öllum íhlutum. Sömuleiðis verður fyrirtækið að sýna fram á hvaða raunhæfu kostir séu til staðar að flytja íhluti eins og vindorkuspaða sem geta verið allt að 80 m + að lengd. Vegalagning innan framkvæmdasvæðis verður flókin þar sem jarðvegskipta niður á fast land svo þungaflutningar geti farið um svæðið. Mikilvægt er einnig að Skipulagsstofnun kalli eftir við Vegagerðina og hún leggi mat á hvort slíkir þungaflutningar og umfang allt frá löndunarstað að framkvæmdasvæði sé í raun framkvæmanlegur kostur. Er íslenskt þjóðvegakerfið í stakk búið að takast á við slíka flutninga og er styrkur þjóðvegakerfisins ekki vanbúinn að þessu leyti? Þá ef þarf að koma til breytingar á þjóðvegakerfi til flutninga – er þá tryggt að fyrirtækið QAIR greiði fyrir þær framkvæmdir eða ætlar fyrirtækið íslenska ríkinu að greiða fyrir allar framkvæmdir sem eru utan áhrifasvæðis framkvæmdar.

Í öllu falli þá ber framkvæmdalýsing þessi öll merki þess að ekki hefur verið hugsað fyrir nema hluta þess sem að slíkar framkvæmdir kalla á og er það mikill löstur við matsáætlun þessa.

Veðurfar og vindur

Fullnægjandi rannsókn á vindafari á Grímsstöðum í Meðalandi, framkvæmdasvæðinu hefur ekki átt sér stað sem ætti þó að vera einn af helstu grundvallarþáttum þess að áform sem þessi séu sett fram í matsáætlun. Eins og rannsóknir hafa endurtekið sýnt erlendis þá er viðhaldskostnaður mikill og slit á vindorkuspöðum þar sem er útkomusamt og þá helst við ströndina þar sem sjávarselta og rokgarnt er

oft á tíðum – við þetta bætist svo sandfok sem reikna má með að margfaldi slit á öllum búnaði og spöðum þá ekki síst sem svo eykur stórkostlega hættu á mikilli örplastmegnun á svæðinu með eiturefnum á borð við BPA, PFAS og fl. efna sem berast munu vítt og breitt um svæðið og langt út fyrir afmörkun þess og safnast með tímanum upp í jarðvegi og blandast þar vistkerfinu. Það að bera saman vindorkuver á Íslandi í veðurfarslegu tilliti við önnur lönd og eyjar sem eru vindasöm að jafnaði þá er himin á haf í örðsins fyllstu merkingu að bera saman kosti þess að nýta vindorku t.d. á Íslandi og Kanaríeyjum svo eitthvað sé nefnt. Endingartími vindorkuvera er margfalt meiri á staðvindasamari og hlýrri svæðum og skýrist það af mörgum samspilandi þáttum ekki síst tengt hverskyns úrkomu, miklum hita- og kuldaveiflum eins og þekkt er á Íslandi á móti stöðugra hita og vindafari eins og er að finna við hentugustu aðstæður nýtingu vindorku. Sá útbreiddi misskilningur sem talsmenn vindorku á Íslandi hafa haldið á lofti þ.e. að Ísland sé sérlega góður kostur vegna þess hve vindasamt er á landinu er líklega jafnútbreiddasti misskilningur fulltrúa vindorkunnar hér á landi. Staðreyndin er að Ísland er beinlínis í öllu falli mjög slæmur kostur fyrir nýtingu vindorku, vetur, sumar, vor og haust með öllum þeim sveiflum í veðurfari sem árstíðunum fylgja. Þá eru uppi stór vandamál á Íslandi vegna þess sem vandræði vindorkuaðila eru þekkt. Þá er við hæfi að ávarpa hér hættu á náttúruvá sbr. eldgos og því þarf það að vera einn matsþátta ef til öskufalls kemur og eða jafnvel framhlaupa – allt þetta verður að vegna og meta í ljósi staðháttanna. Landvernd vill því undir þessum kafla árétta m.a. niðurstöðu verkfræðinga m.a. Júlíus Sólnes að vindorkuver á Íslandi eigi ekki heima við íslenskt veðurfar.

3.2.4. Tenging við flutningsnetið.

Svo vitnað sé til umræðunnar almennt – stefnu og strauma, stjórnarsáttmála og spekúlasjónir frá þeim sem hafa valdið – Alþingi og stofnanir ýmsar þá eru uppi mjög margvíslegar skoðanir varðandi nýtingu vindorku hér á landi. Eitt virðist þó standa upp úr þeirri umræðu og fólk virðist vera sammála um að ef vindorkuver verði á annað borð leyfð hér á landi að þá skuli koma þeim fyrir á örfáum og þegar röskuðum svæðum vegna neikvæðra umhverfisáhrifa. Í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar er reyndar gengið lengra í að teyja sig í átt að virkjunaraðilum – en þó kemur þar fram að aðeins komi til greina að reisa vindorkuver við þegar röskuð svæði sbr. háspennulínur og tengivirki. Það sem er hinsvegar hér á ferðinni gengur þvert á allar skoðanir og umræðu því um er að ræða hvorki meira né minna en 30 – 45 km fjarlægð í næsta tengivirki og strenglöggn með tilheyrandi umróti og náttúruspjöllum því í takti við það. Reyndar er það ótrúlega langsótt að fyrirtækið skuli hafa sett þessi áform í loftið með þá vitneskju í farteskinu að hverfandi líkur séu á að hægt sé að mæta þeim kröfum sem að þessi staðsetning gerir til um. Það að leggja 12 m breitt belti alla þessa vegalengd myndi fylgja gríðarlegt rask og verður að teljast ólíklegt að hægt verði að ná samningum um slíkar framkvæmdir, þá vantar nánari útlístan á því efnismagni sem þarf til við jarðvegskipti kringum strenglöggn á svo langri leið og úr hvaða efnisnámmum væri tekið í það verk en ljóst má þykja að það magn af malarefni hlýtur að vera mjög mikið.

3.2.5. Frágangur

Við lok framkvæmda er því lýst hvernig á að ganga frá framkvæmdasvæðinu ”eins og best verður á kosið og þannig að framkvæmdir falli eins vel að landi og mögulegt er.” Um þetta er það að segja að fyrir liggur að um varanlega framkvæmd er að ræða eins og fram kemur í kafla um framkvæmdalýsingu. Hvað varðar um mögulegt niðurrif eftir 25 ár – þá verður að segjast að það er mikil bjartsýni að ætla þessu vindorkuveri að endast í svo langan tíma – miklu nær væri að ætla 10 ár í endingartíma miðað við staðsetningu og búast megi við að allur

búnaður verði endurnýjaður á 10 – 15 ára fresti því tæpast er við öðru að búast en að QAIR ætli sér annað en að verkefni muni verða búið að skila hagnaði sem er útilokað á þeim tíma sem þeir ætla nema þá að þeir hyggist sprengja upp orkuverð í landinu sér til ávinnings. En það sem varðar frágang er vandséð hvernig hægt er að takmarka þann varanlega skaða sem af verður og fyrirtækið staðfestir í framkvæmdalýsingu. Það sem fyrirtækið virðist ekki skilja er að það er ekki hægt að fella slíkar framkvæmdir að landi – þær eru ósamræmanlegar við ásýnd og landslagsheildir. Framkvæmdirnar munu taka allt sjónsvið þeirra sem fara um svæðið og áreiðið vegna annarra þátta en beinna framkvæmda og ásýndar sbr. skuggaflökt, hávaði, blikkljós og önnur þekkt áhrif verða ekki löguð af landgræðslunni. Sá hluti sem landgræðsla getur lágmarkað tjón á er ásýndin einvörðungu að litlu leyti á landið á milli vindorkuveranna, það verður hinsvegar aldrei annað en yfirklor því allt votlendi og lífríki sem verður fyrir varanlegum skaða með tilheyrandi losun á CO2 við framkvæmdir verður ekki bætt, það er varanlegt rof og varanleg og óafturkræf náttúruspjöll.

3.3. Aðrir framkvæmdakostir – og tengd umræða í sama kafla.

Hér fara skýrsluhöfundar um víðan völl – komið er inn á ”sérstöðu vindorkunnar” umfram aðra orkuframleiðslu og er þá helst týnt til sögunnar réttlættingin á að vindurinn sé eðlisólíku öðrum virkjunum sbr. vatn og jarðhita og þá megi gefa eftir önnur sjónarmið. Hér verður að segjast að talsmenn vindorkuvera hér á landi virðast ekki gera sér grein fyrir að vindorkuver ferðast ekki með vindinum – þau eru staðbundin eins og aðrar virkjanir og vindorkuver hafa einmitt svo mikil og staðbundinn áhrif að þessi tegund virkjana hefur mælst hafa hvað neikvæðustu áhrif á líðan fólks og upplifun. Landvernd furðar sig því almennt á viðhorfi þeirra sem hafa að undanfögnu verið að tala fyrir því að vindorkuver eigi ekki að falla undir lög um rammaáætlun því sannarlega er fráleitt að svo stórar og áhrifamiklar virkjanir verði meðhöndlaðar með öðrum hætti en aðrar virkjanir og orkumannvirki þar sem viðmið varðandi stærðarmörk virkjana er reyndar allt of hátt.

Landvernd mælir eindregið með þar sem er til umfjöllunar í þessum kafla að fyrirtækið QAIR velji eina raunhæfa valkostinn það er núllkost.

4. Aðferðarfræði við mat á umhverfisáhrifum

Í þessum kafla eru dregin saman almenn viðmið og leiðbeiningar sem fyrirtækið hyggst beita. Landvernd gerir athugasemdir við hvernig fyrirtækið blandar óreiðukennt saman aðferðarfræði sem það hyggst beita en þar er vitnað til íslenskra leiðbeininga um mat á umhverfisáhrifum ásamt erlendum viðmiðum og leiðbeiningum.

Í ljósi reynslunnar ætti öll aðferðarfræði við mat að liggja algjörlega skýrt fyrir þannig að fyrirtækið geti ekki gefið sér nær því sjálfðæmi um hvert er leitað eftir viðmiðum og leiðbeiningum um þau efnisatriði sem kann að hugnast fyrirtækinu í nokkrum atriðum við gerð umhverfismats. Varðandi samráð og kynningar á ýmsum stigum framkvæmda vill Landvernd koma því á framfæri við Skipulagsstofnun að gerð verði almenn krafa í öllum atriðum á öllum lögbundnum kynningastigum máls að framkvæmdaðilum og sveitarfélögum verði gert skylt að standa af meiri metnaði að upplýstri umræðu og fundum í tengslum við stórframkvæmdir.

Almennt um niðurlag og vindorku hérlendis

Nauðsynlegt er að fara nokkuð almennum orðum um texta í matsáætlun frá kafla 5. en almennt má segja að áformað vindorkuver er mikil ögrun við alla staðhætti – rök um fámenni sveitar geta tæpast vigtað sem rök svo dæmi sé tekið – vænta má því að ef að ávinningurinn er fámennið að þá má leiða líkum að því að framkvæmdin sé ekki til þess fallinn að efla mannlíf eða staðaranda á svæðinu frá því sem er. Það viðhorf sem kemur fram í

matsáætlun að það sé í lagi að raska meira eftir því sem staðir eru fáfarnari er eðli máls í andstöðu við alla verndarsýn þar sem ósnortinn náttúra og lítt spillt og fámenn svæði eru einmitt talinn til fágætis sem okkur sem þjóð ber að vernda og passa upp á fyrir komandi kynslóðir. Allt annað sem komið er inn á er varðar umhverfisáhrif er hægt að kynna sér á erlendum vefsíðum þar sem sífellt stækkandi hópur fólks frá ólíkum löndum og heimsálfum hafa verið að stíga fram í stórum samtökum sem eru að sjá öll mistökinn sem gerð hafa verið í nafni grænndar endurnýjanlegrar orku.

Einn stór þáttur í mótmælum almennings og ólíkra hagsmunaaðila á erlendum vettvangi er hve vindorkuver taka gríðarlegt landflæmi sbr. ef ætti að byggja upp raforkukerfi Danmörku einvörðungu á vindorku þá lætur nærri að þurfi að leggja allt Jótland undir til að mæta þessum vindorkuiðnaði. Að öðru leyti vill Landvernd vísa til staðreynda um neikvæðar afleiðingar á uppbyggingu vindorkuvera ekki síst meðal nágannaríkja, Danmörku, Noregi og Svíþjóð. Þar eru dæmi umóstöðugleika á flutningi á raforku í kjölfar vindorkuframleiðslu. Þá hefur óstöðuleiki í vindorkuframleiðendur átt þátt í að hleypa raforkuverði upp úr öllu valdi með tilheyrandi afleiðingum á almenning og sérstaklega lítil og meðalstór fyrirtæki. Orkumarkaðir erlendis hafa tekið gríðarlega hröðum breytingum þar sem einkavæðing raforkunnar hefur haft afleiðingar sem ekki er séð fyrir endann á. Það er ljóst að sporna verður við fótum hér á landi ef ekki á að fara á sömu leið og þá ber að hafa í huga að fyrirtæki á borð við QAIR ICELAND er ekki stofnað sem almannaheillafélag heldur fyrst og síðast eins og önnur slík fyrirtæki til að keyra upp eftirspurn og aukna neyslu hér á landi sem annarsstaðar. Það er því ástæða til að hafa áhyggjur af vaxandi innkomu einkafyrirtækja á sviði orkuframleiðslu sem fram til þessa hefur verið úi höndum fyrirtækja í eigu almennings.

Lokaorð.

Landvernd telur að framansögðu heppilegast fyrirtækið QAIR ICELAND dragi til baka viðkomandi matsáætlun. Það virðist nú þegar fullljóst að áformuð framkvæmd gengur þvert gegn öllum helstu umhverfis- og náttúruverndarviðmiðum sem unnið er með í dag. Það að ætla að ráðast með slík orkumannvirki og iðnaðarsvæði inn á alþjóðlega skilgreindu fuglasvæði bendir til til annaðhvort skilningsleysi og skeytingarleysis.

Þá vill Landvernd hér að lokum árétta við Skipulagsstofnun geri þá lágmarkskröfu til þeirra sem standa að áætlanagerð hverskonar og skipulagi að sjá til þess að hagnýta þá tækni sem all flestir búa yfir í dag og gera skylt að streyma frá öllum kynningarfundum um stærri verkefni ekki síst sem varða almenning sbr. virkjanir. Það hlýtur að vera ávinningur fyrir alla aðila sem á annað borð vilja virkja íbúalýðræði og halda almenningi upplýstum að sjá til þess að hagnýta þá tækni sem er fyrir hendi. Þá sparar það útblástur að sleppa akstri á mikilvæga kynningarfundum sem kalla oft á akstur upp á mörg hundruð kílómetra.

Með vinsemd og virðingu, fh. stjórnar Landverndar

Auður Önnu Magnúsdóttir, framkvæmdastjóri

Skipulagsstofnun
Borgartúni 7b
105 Reykjavík
skipulag@skipulag.is

Reykjavík, 9.03.2023

Umsögn um matsáætlun vegna mats á umhverfisáhrifum vindorkugarðs á Grímsstöðum 2 í Meðallandi, Skaftárhreppi

Fuglavernd telur fráleitt að nýting vindorku geti átt heima á mikilvægum fuglasvæðum (IBA) eða á svæðum sem þekktar farleiðir fugla liggja um en þetta á einmitt við um svæði fyrir ætlaða vindorkugarða í landi Grímsstaða í Meðallandi. Fuglavernd telur að nauðsynlegt sé að meta bæði svæðin (Grímsstaði 1 og 2) heildstætt því ekki er hægt að meta umhverfisáhrif af tveimur samliggjandi vindorkugörðum óháð hvor öðrum. Fuglavernd telur einnig að matsáætlun ætti að innihalda mat á umhverfisáhrifum tengingar vindorkugarðanna við flutningskerfi rafmagns svo yfirsýn fáist yfir heildaráhrif framkvæmdarinnar. Fuglavernd leggur því til að Skipulagsstofnun hafni fyrirbyggjandi matsáætlun fyrir vindorkugarð á Grímsstöðum 2 í Meðallandi, Skaftárhreppi.

Fuglavernd bendir á að starfandi er starfshópur umhverfis-, orku- og loftslagsráðherra sem á að gera tillögur til ríkisstjórnarinnar varðandi nýtingu vindorku, þ.á m. um lagaumhverfi hennar og hvernig verði tekið á ýmsum álitamálum. Meðal annars hvernig haga eigi samspili hagnýtingar vindorku og skipulags- og leyfisveitingarferli þegar í hlut eiga viðkvæm svæði eða viðkvæmir þættir, eins og áhrif á náttúrufar og friðlýst svæði, fuglalíf, ferðamennsku, grenndarrétt eða önnur sjónarmið. Tillögur starfshópsins eru ekki komnar fram og t.d. ekki ljóst hvort nýting vindorku komi til með að heyra áfram undir lög um áætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða (rammaáætlun). Sáttmáli ríkisstjórnarinnar gefur þó ákveðin fyrirheit um að áhersla verði lögð á að vindorkuver byggist upp á afmörkuðum svæðum nærri tengivirkjum og flutningslínunum, svo unnt verði að tryggja afhendingaröryggi og lágmarka

umhverfisáhrif. Tekið er fram að mikilvægt sé að breið sátt ríki um uppbyggingu vindorkuvera og tillit sé tekið til sjónrænna áhrifa, dýralífs og náttúru. Fuglavernd telur að vindorkuver í landi Grímsstaða í Meðallandi falli ekki að þessum markmiðum og leggst eindregið gegn þeim. Fuglavernd telur reyndar ótímabært að skipuleggja ný vindorkuver á Íslandi áður en sá lagarammi sem er í undirbúningi liggur fyrir.

Fyrir hönd stjórnar Fuglaverndar
Hólmfríður Arnardóttir framkvæmdastjóri

Eldvötn – samtök um náttúruvernd í Skaftárhreppi

Skipulagsstofnun
Borgartúni 7b
105 Reykjavík

sent á netf. skipulag@skipulag.is

Skaftárhreppi, 9. mars 2023

Varðar: Athugasemdir við matsáætlun vegna mats á umhverfisáhrifum vindorkugarðs á Grímsstöðum 2 í Meðallandi, Skaftárhreppi.

Starfssvæði Eldvatna – samtaka um náttúruvernd í Skaftárhreppi er, eins og nafnið gefur til kynna, Skaftárhreppur. Markmið samtakanna er að vera málsvári umhverfis- og náttúruverndarsjónarmiða fyrst og fremst, m.a. með því að veita stjórnvöldum og framkvæmdaaðilum gagnrýnið aðhald, en einnig að efla vitund almennings um gildi náttúrunnar, umhverfismál og náttúruvernd. Eldvötn hafa verið starfandi í héraðinu í á annan áratug og verið mjög virk. Samtökin hafa engan fastan starfsmann og er starf samtakanna unnið í sjálfböðavinnu. Stjórn Eldvatna hefur kynnt sér matsáætlun þá er tiltekin er hér að ofan og auglýst er á heimasíðu Skipulagsstofnunar með athugasemdafrest til 10. mars. Samtökin hafa eftirfarandi athugasemdir við hana fram að færa.

Krafa um sameiningu áforma á Grímsstöðum 1 og Grímsstöðum 2

Í apríl 2021 kynnti Qair áform um vindorkuver í landi Grímsstaða í Meðallandi. Nú er til umsagnar matsáætlun vegna annarrar hugmyndar frá sama aðila, en um samliggjandi svæði er að ræða; Grímsstaði 1 (eldra, nyrðra svæði) og Grímsstaði 2 (nýrra, syðra svæði). **Eldvötn benda á að ljóst er að hið áformaða vindorkuver að Grímsstöðum 2 er stækkun vindorkuversins að Grímsstöðum 1, sem einnig er í umhverfismatsferli, með útvíkkun svæðis og fjölgun vindmylla, en alls ekki stök framkvæmd. Óheimilt er að skipta framkvæmd upp með þeim hætti sem matsáætlun ráðgerir í umhverfismati og skal það rökstutt nánar hér.**

Markmið laga um umhverfismat á framkvæmda og áætlana nr. 111/2021 er m.a., sbr. a- lið 1. mgr. 1. gr. þeirra, „sjálfbær þróun, heilnæmt umhverfi og umhverfisvernd sem vinna skal að með umhverfismati framkvæmda og áætlana sem eru líklegar til að hafa **umtalsverð umhverfisáhrif**“. Skilgreining framkvæmdar sem fram kemur í 3. gr. laganna styður ekki frekar en markmiðsákvæðið eða önnur gögn, þar með talið túlkun úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála og Evróputilskipanir sem íslensk lög eru innleiðing á, þá niðurstöðu að heimilt sé að meta umhverfisáhrif hluta framkvæmdar.

Þá er bent á meginreglu um mat á heildarálagi í 10. gr. náttúruverndarlaga nr. 60/2013, þar sem segir að „Áhrif á náttúru svæðis skal meta út frá **heildarálagi** sem á svæðinu er eða það kann að verða fyrir.“

Nefna má úrskurði ÚUA í máli nr. 60/2015 (Kerlingarfjöll) þar sem áfangaskipting umhverfismats var úrskurðuð ógild og máli nr. 83/2015 (Kjalvegur) þar sem forsendur úrskurðarnefndarinnar voru að heildarmat á framkvæmd hefði átt að fara fram. Sama niðurstaða verður dregin af ákvæðum Viðauka IV,

Eldvötn – samtök um náttúruvernd í Skaftárhreppi

b-liðar 1. mgr. tilskipunar 2011/92/ESB eins og henni var breytt með tilskipun 2014/52/ESB sem bindandi er fyrir íslensk stjórnvöld, en þar segir að upplýsingar sem koma skulu fram í umhverfismati framkvæmdar séu: „b) Lýsing á efnislegum eiginleikum **allrar framkvæmdarinnar**, [...]“

(Leturbreytingar eru okkar).

Til hliðsjónar er einnig vísað til sjónarmiða sem fram koma i. og ii. liðum 1. töluliðar í 2. viðauka laga nr. 111/2021 um að meta þurfi áhrif allrar framkvæmdarinnar, umfang hennar og samlegð með öðrum framkvæmdum, en ekki hluta hennar (e. project splitting).

Hér er hins vegar einungis lagður fram til mats hluti stærra orkuvers.

Ekki virðist því rétt frá sagt um umfang framkvæmdanna í matsáætluninni, en umhverfisáhrif heildarframkvæmdar, þ.e. **lokastærðar**, eru þau áhrif sem meta skal, í samræmi við það sem að framan er rakið. Að þessu sögðu mælast Eldvötn til þess við Skipulagsstofnun að ofangreindri tillögu að matsáætlun, vegna mats á umhverfisáhrifum vindorkugarðs á Grímsstöðum 2 í Meðallandi, verði hafnað.

Til vara benda Eldvötn á að hið allra minnsta sé nauðsynlegt er að meta samlegðaráhrif hinna tveggja áformuðu vindorkuvera, sbr. 1. mgr. 2. viðauka laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021.

Meint raforkuþörf og afhendingaröryggi

Í matsáætluninni segir að með fyrirhugaðri framkvæmd sé verið að bregðast við aukinni raforkuþörf á komandi árum og bæta afhendingu á svæðinu.

Um aukna raforkuþörf má deila, en hið minnsta er rík ástæða er til að skoða í hvað sú orka sem þegar er framleidd fer; einnig möguleika til bættrar nýtingar hennar og uppfærslu þeirra virkjana sem þegar eru í rekstri. Eldvötn telja að nýframkvæmdir; orkuver sem krefjast mikilla náttúrufórna, ættu að vera allra síðasta úrræði, enda land takmörkuð auðlind sem verður æ verðmætara eftir því sem tíminn líður, og viðhorf til stórra inngripa í náttúruna með alvarleg áhrif á landslag og víðerni verða síður ásættanleg með hverju árinu.

Afhendingaröryggi rafmagns í Skaftárhreppi hefur aukist til muna á undanförunum árum. Línur hafa verið lagðar í jörðu í Meðallandi, Landbroti og Álftaveri, með möguleikum á þriggja fasa rafmagni, auk þess sem nýtt tengivirki á Hnappavöllum í Örafasveit var tekið í notkun í júní 2021. Að auki er endurnýjun tengivirkisins að Prestsbakka á 10 ára framkvæmdaáætlun Landsnets, og verður til aukinna bóta. Ekki er því útlit fyrir annað en að afhendingaröryggi rafmagns í Skaftárhreppi sé vel ásættanlegt nú þegar, og standist vel samanburð við önnur svæði landsins.

Að þessu sögðu vísa Eldvötn fullyrðingum Qair/Mannvits hvað varðar bæði aukna raforkuþörf og bætingu afhendingaröryggis á bug og óska eftir því að gerð verði grein fyrir því hvaða ávinningur er raunverulega ætlaður af hinni fyrirhuguðu framkvæmd, og fyrir hvern.

Áhrif á jarðminjar og gróðurfar

Meðallandssandur er basaltsandur; hluti hinnar um 400 km löngu víðáttumiklu svörtu strandlengju með suðurströnd Íslands, lengst af hafnarlausri, þar sem víðsýnt er til fjalla og jökla, auk Atlantshafsins í suðri. Slíkur basaltsandur er talinn sérstakur í hnattrænu tilliti, en hann hefur byggst upp og viðhaldist af

Eldvötn – samtök um náttúruvernd í Skaftárhreppi

framburði jökulána, þ.á.m. gríðarstórum jökulhlaupum, frá eldstöðvunum í Mýrdalsjökli og Vatnajökli; hinni kraftmiklu og síkviku náttúru.

Eldvötn benda á að skoða þarf sérstöðu og verðmæti strandlengjunnar vel m.t.t. jarðfræði, lífríkis og landslags, í bæði innlendu og hnattrænu samhengi.

Óvíða, ef nokkurs staðar, eru ferlar náttúrunnar svo bersýnilegir sem í Skaftafellssýslum þar sem jökulvötnin streyma frá heimum elds og ísa, byggja upp landið þar sem þau renna um víðfem, ung hraunin og önnur jarðlög til sjávar, þangað sem þau skila næringarefnum. Meðallandsandurinn á sinn sérstæða sess sem hluti þessarar stórkostlegu heildar með hinum virku ferlum. Í henni – án inngripa af ágangri nýtingu af þeirri stærðargráðu sem umrætt vindorkuver myndi vera – er verðmæti fólgið.

Gróðurfarfarslega flokkast svæðið af Náttúrufræðistofnun Íslands að mestu eða öllu leyti sem strandmelhólavist. Ekki er um sérlega algenga vistgerð að ræða, en stærstu svæðin hérlendis eru í Meðallandi. Strandmelhólavist er á lista Bernarsamningsins frá 2014 yfir vistgerðir sem þarfnast verndar. Á svæðinu er einnig að finna mýrlendi og gróin hraun, og það sérstaklega nefnt í matsskýrslunni. Um stöðu hinna tveggja síðastnefndu verður fjallað um hér að aftan, í kaflanum um náttúruverndarlög.

Áhrif á fuglalíf

Af texta á bls. 27 í matsáætluninni er svo að skilja að fuglalíf sé heldur lítið á landi Grímsstaða 2, en einnig að fram til þessa hafi lítil vitneskja verið til staðar um ferðir fugla á nákvæmlega því svæði. Stjórn Eldvatna bendir á að auga leið gefur að við umhverfismatið þarf að stoppa í þetta þekkingargat, og leggur áherslu á að sérlega þarf að vanda til vals rannsóknaraðila og -aðferða, í takt við mikilvægi þáttarins.

Svæðið sem matsáætlunin tekur til er í útjaðri – og að hluta til innan – skilgreinds IBA-svæðis; alþjóðlega mikilvægs fuglasvæðis sem skilgreint er sem alþjóðlega mikilvægt varpsvæði álfar (1,1% af íslenska varpstofninum) og gulandar (3,8% af íslenska varpstofninum).

Mikilli farfuglaumferð má gera ráð fyrir með ströndinni; t.d. fara mjög mikið af álfum og gæsum þar í gegn. Eldvötn benda á að mikilvægt er að vera með radarmælingar á svæðinu í bæði vor- og haustfari og að þær dekki bæði tímabilin vel. Nauðsynlegt er að taka bæði lóðréttar og láréttar athuganir þegar aðal fartíminn er, en hann getur verið mismunandi eftir tegundum. Áriðandi er að taka með í reikninginn að radarmælingar eru mikilvægar, en ná ekki öllu. Gera má ráð fyrir að stórslysinn verði helst þegar fara saman sérstakar aðstæður (t.d. þoka) og mikil umferð. Óvíst er að tímabundnar mælingar nái slíku. En svo er hitt ferlið sem er mikilvægt en það er að margir fuglar (m.a. ábyrgðartegundir okkar úr hópi mófugla) forðast að verpa nærri vindmyllum svo þær grysja þéttleika út frá sér. Sjá t.d. grein í Journal of Applied Ecology; [The distribution of breeding birds around upland wind farms.](#)

Samkvæmt upplýsingun stjórnar Eldvatna frá staðkunnugum sérfræðingum er þekkt að í landi Grímsstaða 2 stoppa tugþúsundur vaðfugla í vor- og haustfari, og stór hluti gæsastofna fljúga þar um í fari. Mikill hluti gæsastofnanna stoppar lítið eða ekkert í Meðallandinu, en fer þar um við komu til landsins að vori og brottför að hausti. Þeirra á meðal eru Blesgæsir, sem eru á valista og skilgreind sem tegund í hættu. Þétt skúmavarp hefur verið á svæðinu sem nú er til umfjöllunar. Skúmurinn er í sögulegri lægð, en þarf sannarlega á búsvæði sínu að halda ef hann á að koma til baka.

Þá þarf að rannsaka hversu margar gæsir eru þarna í felli síðsumars, en þær halda til í kringum gljána; vatnasvæði norðan til á hinu skilgreinda svæði er umhverfismatið nú varðar. Þar voru nokkrir tugir gæsa merktar fyrir rúmum áratug.

Eldvötn – samtök um náttúruvernd í Skaftárhreppi

Áhrif á landslag og víðerni, sjónmengun, ljósmengun og hljóðvist

Á bls. 8 er fjallað um möguleg áhrif myllanna á flugumferð; „Í umhverfismatsskýrslu verður fjallað nánar um þessa ákvörðun og hvernig fyrirhugaður vindorkugarður á Grímsstöðum í Meðallandi fellur þar undir, þ.e. hvort þörf verði á uppsetningu flugöryggisljósa eða öðrum aðgerðum og hvernig hugsanlegum skilyrðum verði framfylgt.“ Eldvötn benda á umhverfismatið þarf að taka til ljósmengunarinnar, áhrifa hennar og umfangs; væntanlega um langan veg.

Almenn sjónmengun, ásýnd og áhrif á landslag eru þættir sem þarfnast mjög gaumgæfilegrar skoðunar að mati Eldvatna. Ekki er sjálfgefið að erlendir staðlar henti til mats héraendis, þ.e. um miklar víðáttur er að ræða hið næsta, en fjalllendi fjær. Skoða þarf um hve langan veg ætla má að vindmyllurnar muni sjást, bæði með og án öryggisljósa, og meta áhrif þeirra á landslag og ásýnd. Horfa þarf til nánasta umhverfis en ekki síður fjallanna og hálandisins til vesturs, norðurs og austurs; allt frá Hafursey í vestri, um Álftavers-, Skaftártungu- og Síðumannaafreitti austur í Örafajökul og Ingólfshöfða. Á lista yfir myndatökustaði til mats á sjónrænum áhrifum vantar því, að mati Eldvatna, fjöllin í kring; t.a.m. Höttu, Mýrdalsjökul, Hafursey, Kerlingarhnúka, Rjúpnafell, Einhyrning, Gjátind, Skálarfjall, Kaldbak, Lómagnúp, Skaftafellsfjöll, Örafajökul og Ingólfshöfða – og áfram má telja. Jafnvel hátind Torfajökuls og Sveinstind. Ef til öryggisljósa á myllunum myndi koma, má ætla að þau hefðu áhrif á öræfaupplifun af þessum fjöllum, til skerðingar.

Eldvötn benda á að margir framannefndra staða eru ofan miðhálandismarka, og aðrir í grennd við þau. Samkvæmt landsskipulagsstefnu skal viðhalda sérkennum og náttúrugæðum miðhálandisins með áherslu á m.a. verndun víðerna þess og landslagsheilda. Segir þar einnig að standa skuli vörð um náttúru og landslag miðhálandisins vegna náttúruverndargildis og mikilvægis fyrir útivist og skuli uppbygging innviða taka mið af sérstöðu þess. Við þetta má bæta að skoða þarf vel Evrópska landslagssáttmálann; hvort og þá hvernig ákvæði hans snerta áformin.

Gera þarf grein fyrir og meta áhrif hljóðvist; hávaða/hvins og víbrings, sem og skuggaflökts, sem eru þekktir fylgifiskar stórra vindmylla. Auk truflunar fuglalífs getur framkvæmdin haft áhrif á landnotkun nærliggjandi jarða sökum hávaða, en þekkt er að hljóð frá vindmyllum, jafnvel þótt illgreinanleg séu, hafa til lengri tíma slæm áhrif á heilsu bæði manna og dýra, sem og skuggaflökts af völdum spaðanna.

Síðast en ekki síst skal hér nefnt að matið verður, ef marktækt á að vera, að taka mið af þeirri gerð vindmylla sem til stendur að nota. Á bls. 7 í matsáætluninni segir að afl hverrar myllu verði 7,2 MW, en skv. upplýsingum Eldvatna eru slíkar myllur yfir 200 m að hæð.

Náttúruvá og fok

Náttúruvá er ávallt yfirvofandi í Eldsveitunum. Með hana í huga ber til þess að líta að land Grímsstaða er í útjaðri þekktis flóðfarvegjar Kötlu. Slík hlaup eru mikil eðja; samanstanda af vatni, aur og ís. Meta þarf þá hættu sem vindorkuveri myndi stafa af slíkum hamförum, en einnig áhrif öskufalls á búnað vindmyllanna. Utan slíkra stóratburða ber að líta til þess að ösku-, leir- og sandfok eru daglegt brauð á svæðinu og hljóta að ógna rekstraröryggi raforkuframleiðslunnar sem vindmyllurnar eiga skv. matsáætlun að stuðla að. Meta þarf áhrif sand- og leirfoksins m.t.t. kornastærðar og gerðar. Ekki má fram hjá því líta að komi til Kötlugoss, þá mun fíngerðara efni bætast við í stórum stíl; mögulega með ólík áhrif á mannvirkin. Eldvötn benda á að til alls þessa þarf umhverfismatið að taka.

Umfang, dýpt niður á fast og efnistaka

Eldvötn benda á að tiltaka þarf og meta umhverfisáhrif af umfangi steypupalla, spennistöðva aðkomuvega, línulagna og hvers kyns öðru raski, sem og gera grein fyrir ætluðu magni jarðefna fyrir **báðar**

Eldvötn – samtök um náttúruvernd í Skaftárhreppi

framkvæmdirnar í heild sinni. Skýrt þarf að koma fram hver heildarfjöldi vindmyllanna á að vera, sem og stærð landsvæðis sem ætlað er að undir framkvæmdirnar fari. Ef um fleiri en eina útfærslu ræðir þarf að gera skýra grein fyrir hverri þeirra.

Þá er nauðsynlegt að útskýra hvar hugmyndin er að ná í allt það jarðefni sem framkvæmdin krefst, en sé horft til umfangs sambærilegra verkefna er væntanlega verið að tala um a.m.k. hálf milljón rúmmetra (!) Tiltaka þarf hvort horft sé til opinnar námu í grennd við fyrirhugað framkvæmdasvæði, taka nýja eða jafnvel sækja efni lengra að. Hvað sem verður þá, þarf að liggja fyrir skýrt mat á því hvaða áhrif slíkt hefur á umhverfið, enda um gríðarlega efnisflutninga að ræða. Eldvötn benda sérstaklega á að afar áriðandi er að utanaðkomandi efni beri ekki með sér ágengar tegundir á borð við t.a.m. Alaskalúpínu eða kerfil. Smit slíkra tegunda inn á svæðið yrði óbætanlegt vistkerfinu, m.a. því er nýtur sérstakrar verndar skv. framansögðu.

Þá benda Eldvötn á að rannsaka þarf hversu langt er niður á fast á umræddu svæði og hvort raunhæft er að reisa þar mannvirki af þeirri stærðargráðu sem um ræðir. Vakin er sérstök athygli á því að aðstæður á sandinum eru afar mismunandi eftir árstíðum og tíðarfari og þurfa rannsóknir að taka mið af því.

Áhrif á ferðamennsku og útivist

Meta þarf áhrif framkvæmdarinnar á ferðamennsku og útivist. Til að mynda eru áformin ofan í fjöruveginum að Skarðsfjöruvita sem vinsælt er að heimsækja, enda þar um fágæta upplifun og mikla sérstöðu að ræða. Meta þarf hvaða áhrif vindorkuverið myndi hafa á þau tækifæri til sérstæðrar náttúruupplifunar sem svæðið hefur státað af. Þá má t.a.m. nefna Hnausa, Skaftárós, Alviðruhamra og Þorlaksveginn, en einnig veiði- og gististaði í Meðallandinu – og raunar um langtum lengri veg, sbr. umfjöllun hér að framan um mögulega ljósmengun og skerðingu á víðernisupplifun langt upp til fjalla, sem gaumgæfilega þarf að skoða hvaða áhrif myndi hafa á útivist og óbyggðaupplifun; jafnvel alt frá Mýrdalsjökli í vestri að Örfajökli og Ingólfshöfða í austri. Áhrif á norðurhluta Mýrdalssands og Álftaversafrétt, þar sem í dag er auðvelt er að komast í óbyggðaupplifun aðeins spölkorn frá Þjóðveginum, þarf að mati Eldvatna að meta sérstaklega, enda má ætla að verðmæti slíkra svæða, án áberandi áhrifa mannsins, verði æ meira í nánustu framtíð. Í beinu framhaldi má nefna að hundruðir ferðamanna fara að íshellum í Kötlujökli nánast dag hvern, árið um kring. Við mat áhrifa á ferðapjónustu telja Eldvötn ástæðu til að skoða sérstaklega möguleg áhrif sjónmengunar, með og án ljósa, á ferðirnar inn að hellunum, en óbyggðaupplifun er stór þáttur í þeim ferðum, sem ferðapjónustufyrirtæki á Suðurlandi bjóða upp á með tilheyrandi atvinnusköpun og tekjuöflun. Á lista yfir valda myndatökustaði á bls. 21 er tiltekinn slóði norðan Hafurseyjar, sem ferðamenn fari gjarnan um á sumrin. Hið rétta er að umferð um þetta svæði er mikil árið um kring, sbr. framanritað. Við þetta alltsaman má bæta norðurljósaskoðun, sem orðinn er veigamikill þáttur í vetrarferðamennsku og svæði án ljósmengunar verða að teljast einkar verðmæt fyrir.

Eldvötn benda sérstaklega á að við rannsóknir á ferðamennsku og útivist þarf, ef vel á að vera, að greina tegundir ferðamanna (náttúruferðamenn vs. fjöldaferðamenn) og meta hvort/hvernig vindorkuverið sé talið líklegt til að hafa áhrif á þá hóp sem í svæðið sækja.

Varanleg breyting á lítt raskaðri náttúru

Til samanburðar þarf að meta gæði landsins með áframhaldandi lítt raskaða náttúru. Eldvötn telja fullkomlega óraunhæft er að ætla að öll vegsummerki mannvirkja af þessari stærðargráðu verði nokkurn tíma fjarlægð með öllu; m.a. steypupallar, slóðar og annað, heldur verði um varanlega breytingu að ræða. Því telja Eldvötn með öllu óraunhæft að fjalla um framkvæmdina sem afturkræfa.

Eldvötn – samtök um náttúruvernd í Skaftárhreppi

Náttúruverndarlög

Tvær mögulegar flutningsleiðir rafmagns frá landi Grímsstaða að spennivirkinu að Prestsbakka á Síðu eru tilteknar í áætluninni; annars vegar þvert yfir Skaftáreldahraunið frá 1783 og Landbrotshólana, sem eru gervígigabyrping, talin eiga uppruna sinn í Eldgjárgosinu um 930 (um 30 km leið) og hins vegar meðfram vegi um sömu náttúruminjar (um 45 km leið), en ekki hefur verið tekin afstaða til þess hvort um jarðstrengi eða loftlínu muni ræða, eða sambland beggja. Hvor leiðin sem yrði fyrir valinu myndi valda röskun á nútímahraunum og gervígigum; sannarlega meiru ef þvera ætti það beinustu leið, en einnig þótt farið væri með veginum, vegna breiddar framkvæmdasvæðis. Skaftáreldahraunið frá 1783 er annað mesta hraun sem runnið hefur á sögulegum tíma á jörðinni og telst til merkustu jarðminja á heimsvísu. Landbrotshólarnir, sem taldir eru vera úr Eldgjárgosinu um 930, eru stærsta gervígigabyrping landsins, en gervígigar eru eitt sérþyrribæra íslenskrar eldvirkni og Eldgjárhraunið hið eina í heiminum frá sögulegum tíma sem skákar Skaftáreldahrauninu að stærð. Að þessu sögðu verður varla um það deilt að sérstaða svæðisins er mikil, og um leið verndargildi.

Þá er í matskýrslunni tiltekið að á svæðinu sé “víða mýrlent eða gróin hraun”.

Eldvötn benda á að skv. 61. gr. náttúruverndarlaga nr. 60/2013 njóta tiltekin vistkerfi og jarðminjar njóta sérstakrar verndar; m.a. nútímahraun, gervígigar og votlendi.

„▪ Eftirtalin vistkerfi njóta sérstakrar verndar í samræmi við markmið 2. gr., sbr. og c-lið 3. gr.:

a. votlendi, svo sem hallamýrar, flóar, flæðimýrar, rústamýrar, [20.000 m²] 1) að flatarmáli eða stærri, stöðuvötn og tjarnir, 1.000 m² að flatarmáli eða stærri, og sjávarfitjar og leirur, [...]

▪ Eftirtaldar jarðminjar njóta sérstakrar verndar í samræmi við markmið 3. gr.:

a. eldvörp, eldhraun, gervígigar og hraunhellar sem myndast hafa eftir að jökull hvarf af landinu á síðjökultíma [...]

Í 3.-4. mgr. lagagreinarinnar segir, í framhaldi þess sem hér er að framan talið, að forðast beri að raska vistkerfum og jarðminjum sem taldar eru upp í 1. og 2. mgr. nema brýna nauðsyn beri til [...] Við mat á leyfisumsókn skuli líta til verndarmarkmiða 2. og 3. gr. og jafnframt huga að mikilvægi minjanna og sérstöðu í íslensku og alþjóðlegu samhengi. Ákveði leyfisveitandi að heimila framkvæmd skal hann rökstyðja þá ákvörðun sérstaklega fari hún í bága við [umsagnir] umsagnaraðila.

Skemmst er að minnast úrskurðar Úrskurðarnefndar umhverfis- og auðlindamála vegna áforma um Hnútuverkjun í Hverfisfljóti. Nefndin komst m.a. að þeirri niðurstöðu að sveitarstjórn Skaftárhrepps hefði ekki fært rök fyrir brýnni nauðsyn til röskunar jarðminjum í Skaftáreldahrauni.

Eldvötn benda á að um röskun Skaftárelda- og Eldgjárhrauna vegna raforkuflutnings frá fyrirhuguðu vindorkuveri í landi Grímsstaða í Meðallandi gildir hið sama, og skora á Qair Iceland að falla þegar frá áformum sínum. Óþarft er að láta slík mál velkjast lengi í kerfinu, samfélagi sveitarinnar til ómælds ama og sundrunar.

Á bls. 8 er fjallað um verndarsvæði og sagt að við matið verði skoðað hvort einhverjar jarðmyndanir eða vistgerðir njóti sérstakrar verndar samkvæmt 61. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013 og þá hvernig unnt verði að lágmarka rask á þeim.

Eldvötn leggja áherslu á að skýrt er kveðið á um það í náttúruverndarlögum að forðast ber að raska vistkerfum og jarðminjum þeim sem tilteknar eru í 61. grein náttúruverndarlaga um sérstaka vernd nema brýna nauðsyn beri til. Ekki hefur verið sýnt fram slíka nauðsyn fyrir vindorkuver í landi Grímsstaða í

Eldvötn – samtök um náttúruvernd í Skaftárhreppi

Meðallandi. Orð Mannvits um að skoðað verði hvernig unnt verði að lágmarka rask á þeim eiga því ekki við. Með vísan til þessa benda Eldvötn á að staðsetning hins fyrirhugaða vindmyllugarðs gengur ekki upp.

Rammaáætlun

Á bls. 7-8 í matsáætluninni er vikið að rammaáætlun um vernd og orkunýtingu landsvæða. Í veðri er látið vaka að ekki hafi með afgerandi hætti verið skorið úr um það hvort vindorka falli undir hana, og því til stuðnings m.a. vísað í skýrslu þáverandi ferðamála-, iðnaðar-, og nýsköpunarráðherra frá 2018 um [þá] nýjar aðferðir við orkuöflun með sérstakri áherslu á vindorku, sjávarorku og varmaorku með varmadælum.

Eldvötn benda hins vegar á að skv. 3. málsgrein 3. greinar laga nr. 48/2011 um verndar- og orkunýtingaráætlun er skýrt að áætlunin *tekur til landsvæða og virkjunarkosta sem verkefnisstjórn skv. 8. gr. hefur fjallað um og hafa uppsett rafafli 10 MV eða meira og uppsett varmaafli 50 MW eða meira*. Í leiðbeiningum Skipulagsstofnunar um skipulag og vindorkunýtingu er þetta einnig skýrt. **Með þingsályktun Alþingis nr. 24/152 um vernd og orkunýtingu landsvæða, dags, 15.06.2022, þar sem 3. áfangi Rammaáætlunar var staðfestur, var með óyggjandi hætti skorið svo úr að vindorkuver falla undir áætlunina.**

Aðalskipulag

Á bls. 6-7 í matsáætluninni segir réttilega að í tillögu að endurskoðuðu aðalskipulagi Skaftárhrepps segi *að mikilvægt sé að marka stefnu um hugsanlega nýtingu vindorku í samfélaginu og að tilgangur aðalskipulagsáætlunar sé að beina vindorkuverum á heppileg svæði þar sem land sé ekki óþrjótandi auðlind. Lagt er til að ákvarða svæði undir vindorkuver, annars vegar með því að afmarka svæði sem ekki eru talin ákjósanleg undir vindorkuiðnað og hins vegar fýsileg svæði sem geta hentað með tilliti til grunnkerfa og vinds og bera saman hvar þau skarast.*

Eldvötn telja ástæðu til að skoða textann um vindorkuver í tillögu að endurskoðuðu aðalskipulagi Skaftárhrepps 2019-2031 í **heild sinni**, í framhaldi framanlistaðs útdráttar Mannvits/Qair. Mun dýpra er þar farið í áform um stefnumörkun um mat á svæðum m.t.t. vindorkuvinnslu.

Í aðalskipulagstillögunni segir, á bls. 139-140:

Tilgangur aðalskipulagsáætlunar er að beina iðnaðarsvæðum og vindorkuverum á heppileg svæði og stýra fyrirkomulagi þeirra með tilliti til umhverfisáhrifa og annarra skipulagsþátta. Hugmyndir um virkjun vindorku verða sífellt algengari hér á landi og þó að vindurinn sé óþrjótandi auðlind er land undir vindorkuver það ekki og uppbyggingu þeirra fylgir töluvert jarðrask sem getur haft áhrif á lífríki, gróður, jarðveg og minjar og veldur þannig óafturkræfum umhverfisáhrifum. Hæð á vindmyllum er sífellt hækkandi og verða þær því meira áberandi í landslagi og sjást víðar að, stærra landsvæði fer undir þær og jarðrask verður meira. Vindorkuver munu valda breytingum á ásynnd landsins og því er nauðsynlegt að marka stefnu um hugsanlega nýtingu vindorku í sveitarfélaginu.

Vegna áhrifa á ásynnd, landslag, lífríki og fuglalíf er skipulag vindorkuvera töluverð áskorun. Við mat á svæðum sem geta hentað til nýtingar er lagt til að nálgast það á tvennan hátt. Annars vegar að afmarka (taka frá) þau svæði sem ekki er talið ákjósanlegt að fari undir vindorkuiðnað og hins vegar fýsileg svæði sem get[ur] hentað með tilliti til grunnkerfa og vinds og bera saman hvar þau skarast. Kortlagning snýr meðal annars að því að greina landnotkun og svæði með tilliti til áhrifa á umhverfi og landslag, svo sem verndar-, menningar- og sögugildi þeirra. Landslagsflokun og greining verði nýtt til skráningar á mikilvægum útsýnisstöðum, kennileitum, landbúnaðarsvæðum og afmörkun þéttbýlis, og til að kortleggja þau svæði sem standa út af og bera þau saman við tillögur að umsókn um staðsetningu virkjunarkosta. Bera þarf saman kosti og galla við mögulegar staðsetningar og nýta við ákvörðun áætlana í framsetningu í aðalskipulagi.

Eldvötn – samtök um náttúruvernd í Skaftárhreppi

Tillögur að vindorkuverum skulu hlíta mati á umhverfisáhrifum samkvæmt gildandi lögum þar um. Við mat á umhverfisáhrifum er farið nánar yfir áhrif á ýmsa umhverfisþætti eins og lífríki, fugla- og dýralíf, landslag og sjónræn áhrif. Þá verður einnig að meta áhrif vindorkuvera á aðra atvinnuvegi, s.s. ferðaþjónustu, en breytt ásýnd lands getur haft mikil áhrif á upplifun ferðamanna af umhverfinu. Þá er mat á líftíma vindmylla og fyrirkomulag förgunar þeirra og frágangs að orkuvinnslu lokinni mjög mikilvægur. Mat á umhverfisáhrifum skal nýta við valkostagreiningu og fyrirkomulag og mögulegar mótvægisáðgerðir af hálfu framkvæmdaraðila og skal matið lagt til grundvallar við ákvarðanatöku um framkvæmdaleyfi.

Almenn ákvæði

- Á undirbúningsstigi verkefnis skal vinna að vel upplýstu staðarvali og staðarvalskostum.
- Skoða skal staðhætti, landhalla og yfirborðslögun og staðsetja vindmyllur með tilliti til bestunar á því.
- Í uppröðun skal stefna að því að skapa heildarsvip (jafnar línur) þó þannig að umfang verði ekki yfirþyrmandi eða einsleitt, þá er æskilegt að stytta langar raðir eða brjóta upp í þyrpingar vindmylla.
- Staðsetja skal vindmyllur í vindorkuverum þannig að sjónræn áhrif og áhrif á lífríki og landslag séu lágmarkuð og að skuggavarþ og skuggaflökt sé í lágmarki.
- Setja skal upp viðeigandi lýsingu og öryggislýsingu en lágmarka ljósmengun út fyrir skilgreint svæði vindorkuvers.
- Skapa skal heildarjafnvægi í útlitsgerð, litasamsetningu og stærð vindmylla og í heildaryfirbragði vindorkuvera. Skapa skal sjónræna formfestu og jafnvægi.
- Nota skal efni og áferð sem hvorki glampar á né endurspeglast frá, á vindmyllur og öll mannvirki tengd vindorkuverum.
- Nýta skal þegar raskað land til orkuframleiðslu og manngerða innviði sem til staðar eru, sé þess kostur.
- Nýta skal sjálfbærnivottun, skrúsetja skal lífsferilhring framkvæmdarinnar frá upphafi til endaloka reksturs, niðurrif og endurvinnslu/förgunar vindmylla.
- Áætlun um rekstartíma vindorkuvera og líftíma vindmylla, endurvinnslu/förgun vindmylla að líftíma þeirra liðnum og frágang á landi að vinnslu lokinni skal vera frágengin í upphafi verks. Framkvæmdaðili skal skuldbinda sig til að sýna fram á framfylgd hennar og fjármögnun, þannig að ummerki og umhverfisáhrif vindorkuvers verði hverfandi að líftíma þeirra liðnum.
- Sýna skal fram á hvernig uppbygging vindorkuvers samræmist heimsmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna.
- Efni og aðföng fyrir framkvæmdina skulu endurnýtt, endurnotuð og endurunnin eftir fremsta megni.
- Hringrásarhagkerfi og vistvæn hugmyndafræði skal höfð að leiðarljósi við hönnun, skipulag og framkvæmdir við vindorkuver.

Ekki eru skilgreind svæði fyrir vindorku í Skaftárhreppi.

Framangreindur texti, þótt í ósamþykktari tillögu sé, er að mati Eldvatna til marks um ábyrga stefnu íbúa Skaftárhrepps hvað vindorkuver varðar, á tímum þegar óheyrilega mikil ásókn aðila, ekki síst erlendra, er í land undir slíkan rekstur.

En í matsáætlun Mannvits/Qair er vaðið áfram á þeim nótum að gera þurfi breytingar á aðalskipulagi Skaftárhrepps í þá veru að afmarka fyrirhugað virkjanasvæði sem „iðnaðarsvæði“ [...] og að engu haft að greiningarvinnan getur mjög hæglega leitt til þeirrar niðurstöðu að Grímsstaðir í Meðallandi henti alls ekki til slíkrar landnotkunar. **Eldvötn gera alvarlega athugasemd við þennan hugsanagang, sem jafnvel**

Eldvötn – samtök um náttúruvernd í Skaftárhreppi

mætti kalla yfirgang, og beina því til framkvæmdaaðila að leyfa greiningarvinnunni að fara fram og lúta niðurstöðum hennar. Það mat á umhverfisáhrifum sem hér fer fram, hvað þá tilætlanarsemi um breytingu aðalskipulags, sem er stefnumarkandi áætlun íbúa sveitarfélagsins og unnin skal í góðu samráði og í sátt við náttúru og umhverfi, er með öllu ótímabær.

Skv. framanrituðu þarf vandað samráð, undir forystu sveitarstjórnar, að eiga sér stað við íbúa Skaftárhrepps um þessi mál; með þann útgangspunkt hvort og þá hvar vindorkuver gætu átt rétt á sér innan sveitarfélagsmarka. Samráðið á ekki að ganga út á það hvernig réttlæta megi eina tiltekna hugmynd með öllum tiltækum ráðum, svo sem hér er raunin.

Eldvötn minna að lokum á að tækni til að fanga orku úr vindi er í stöðugri framþróun. Nú er t.a.m. verið að hanna og gera tilraunir með lóðréttar túrbínur (e. vertical turbines) sem gætu komið í stað núverandi vindmylla sem ná allt að 250 metra upp í loftið og eru mjög stórkarlaleg mannvirki á allan hátt. Gert er ráð fyrir að lóðréttar túrbínur yrðu mun minni að umfangi en núverandi hönnun og séu líklegar til að valda af þeim sökum minni inngripum í náttúruna, en þó með betri nýtni. Vindmyllur eru mannvirki sem munu standa í langan tíma og það virðist afar óskynsamlegt að rjúka til og koma þessum háu og stórkarlalegu mannvirkjum fyrir í dýrmætri íslenskri náttúru, flestum til ama. Ef fólk á annað borð hefur hug á að virkja vindinn, þá verður að teljast skynsamlegra að bíða þar til tækniþróunin er komin á það stig að hægt verði að fanga hann og breyta í raforku í betri sátt við bæði menn og náttúru.

F. h. Eldvatna – samtaka um náttúruvernd í Skaftárhreppi

Ingibjörg Eiríksdóttir
formaður

Til upplýsinga skal það hér sagt að afar tímafrekt getur verið að kynna sér umfangsmiklar umhverfismatsáætlanir og -skýrslur, sem unnar eru á verkfræðistofum og lagðar fram af framkvæmdaaðilum. Enn tímafrekara er að setja sig vel inn í málin og skrifa um þær umsagnir, með tilheyrandi gagnaöflun og heimildaleit. Ýmsir koma að þessu, en vinnan er gegnumgangandi unnin í sjálfboðavinnu af fólki sem lætur sér annt um náttúru landsins og fórnar sínum frítíma henni til heilla - og verður jafnvel fyrir beinu tekjutapi. Framkvæmdaaðilar, sem og stjórnvöld, mættu vel hafa þetta í huga.